

ส่วนที่ 5 ทักษะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน

ตารางที่ 5.1

จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร
จำแนกตามประเด็นทักษะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน

ทักษะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐาน ความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านคิดว่ามาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้านจะสามารถป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้ในระดับใด	68 (12.1)	265 (47.2)	190 (33.9)	24 (4.3)	14 (2.5)	3.62	.84	มาก
2. ท่านคิดว่าการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ มีความครอบคลุมในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริตมากน้อยเพียงใด	44 (7.9)	255 (45.6)	213 (38.1)	38 (6.8)	9 (1.6)	3.51	.80	มาก
3. มาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำจะสามารถทำให้สังคมภายนอกสามารถตรวจสอบการทำงานของเรือนจำได้	94 (16.7)	313 (55.6)	125 (22.2)	27 (4.8)	4 (0.7)	3.82	.78	มาก
4. ท่านคิดว่าการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใส จะทำให้ปัญหาการร้องเรียนลดลงได้	80 (14.2)	285 (50.7)	149 (26.5)	44 (7.8)	4 (0.7)	3.69	.83	มาก
5. การกำหนดให้มีคณะกรรมการจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานมีส่วนช่วยในการป้องกันการทุจริตได้มากน้อยเพียงใด	97 (17.3)	287 (50.1)	146 (25.5)	28 (4.9)	4 (0.7)	3.79	.80	มาก
6. การดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใส เป็นหน้าที่ของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับมาตรฐานความโปร่งใสในแต่ละด้านเท่านั้น	21 (3.7)	130 (23.2)	178 (31.1)	137 (24.5)	94 (16.8)	2.72	1.10	ปานกลาง

ทักษะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐาน ความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. หลังจากมีการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ ทำให้การปฏิบัติงานมีความเป็นระบบและชัดเจนมากยิ่งขึ้น	72 (12.8)	305 (54.4)	163 (29.1)	18 (3.2)	3 (0.5)	3.75	.73	มาก
8. ท่านมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ	310 (55.2)	213 (37.9)	36 (6.4)	2 (0.4)	1 (0.2)	4.47	.64	มากที่สุด
9. การดำเนินงานตามมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้การดำเนินงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเสียเวลามากยิ่งขึ้น	25 (4.5)	91 (16.3)	259 (46.3)	131 (23.4)	54 (9.6)	2.82	.96	ปานกลาง
10. หลังจากจัดทำมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้เรือนจำได้ข่าวสารที่มีปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้น	92 (16.4)	298 (52.0)	143 (25.4)	27 (4.8)	2 (0.4)	3.80	.77	มาก
11. การจัดทำมาตรฐานด้านอาหารทำให้เรือนจำได้อาหารสดที่มีปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้น	111 (19.8)	298 (53.0)	130 (23.1)	21 (3.7)	2 (0.4)	3.88	.86	มาก
12. การติดตั้งตู้เก็บอาหารตัวอย่างที่ปรุงเสร็จแล้วบริเวณห้องเยี่ยมญาติส่งผลให้ญาติผู้ต้องขังมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเรือนจำมากขึ้น	106 (19.0)	255 (45.7)	164 (29.4)	27 (4.8)	6 (1.1)	3.76	.84	มาก
13. การจัดอาหารตามเมนูประจำเดือนทำให้ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจและรับประทานอาหารของเรือนจำได้มากยิ่งขึ้น	73 (13.1)	265 (47.5)	190 (34.1)	27 (4.8)	3 (0.5)	3.67	.78	มาก
14. การสั่งซื้ออาหารจากผู้ประมุลตามเมนูที่กำหนดทำให้การปฏิบัติงานมีความสะดวกถูกต้องได้มาตรฐานมากขึ้น	77 (13.8)	254 (45.4)	199 (35.5)	23 (4.1)	7 (1.3)	3.66	.81	มาก

ทัศนעותการดำเนินงานตามมาตรฐาน ความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
15. การรับจ้างแรงงานของเรือนจำ โดยกำหนดให้มีการรับงานและ พิจารณาราคาในรูปคณะกรรมการ สามารถป้องกันการถูกกล่าวหา ถึงความไม่โปร่งใสของเรือนจำได้	119 (21.3)	261 (46.6)	158 (28.2)	17 (3.0)	5 (0.9)	3.84	.82	มาก
16. มาตรฐานการทำงานผู้ต้องขังด้าน แรงงานรับจ้างทำให้เกิดความเป็น ธรรมกับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น	84 (15.1)	302 (54.2)	143 (25.7)	24 (4.3)	4 (0.7)	3.78	.77	มาก
17. ท่านคิดว่ากาการกำหนดให้มีระบบ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเข้ารับการ ฝึกวิชาชีพทำให้สามารถคัดเลือก ผู้ต้องขังที่มีความต้องการและความ ถนัดในแต่ละด้านได้อย่างมีคุณภาพ มากยิ่งขึ้น	126 (22.5)	243 (43.5)	160 (28.6)	25 (4.5)	5 (0.9)	3.82	.86	มาก
18. การปิดประกาศเงินรางวัลปันผลให้ ผู้ต้องขังทราบ ทำให้เกิดความเป็นธรรม และป้องกันการถูกกล่าวหาของ เจ้าหน้าที่	152 (27.2)	289 (51.7)	103 (18.4)	14 (2.5)	1 (0.2)	4.03	.75	มาก
19. การกำหนดให้ร้านสงเคราะห์ ผู้ต้องขังนาระบบบริหารจัดการที่ ทันสมัยเข้ามาใช้ทำให้สิ้นเปลือง งบประมาณ	20 (3.6)	109 (19.6)	234 (42.0)	132 (23.7)	62 (11.1)	2.80	.99	ปาน กลาง
20. การตรวจสอบราคาสินค้า เปรียบเทียบกับภายนอกทำให้ป้องกัน ปัญหาการร้องเรียนว่าสินค้ามีราคาแพง กว่าท้องตลาด	167 (29.9)	299 (53.5)	73 (13.1)	16 (2.9)	4 (0.7)	4.08	.77	มาก
21. การจัดทำทะเบียนและตรวจสอบ สินค้าจะป้องกันมิให้มีการสูญหายของ สินค้าและตรวจเช็คสินค้าได้ง่ายขึ้น	183 (32.7)	294 (52.6)	72 (12.9)	7 (1.3)	1 (0.2)	4.31	2.48	มาก ที่สุด

ทักษะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐาน ความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
22. ท่านเห็นด้วยที่จะให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินของข้าราชการในเรือนจำ	153 (26.7)	179 (31.2)	177 (30.9)	39 (6.8)	12 (2.1)	3.75	1.00	มาก
23. การบริหารงานในเรือนจำทุกเรื่องควรร่วมกันพิจารณาโดยคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของเรือนจำ	155 (27.7)	264 (47.2)	103 (18.4)	24 (4.3)	13 (2.3)	3.93	.91	มาก

$$\bar{X} = 3.71 \quad S.D = .91$$

ผลการศึกษามาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำปรากฏ ดังนี้

มาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้านจะสามารถป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้ในระดับใด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 47.2 เห็นว่าสามารถป้องกันได้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 33.9 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 2.5 เห็นว่าสามารถป้องกันได้ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.62 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้านจะสามารถป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้ในระดับมาก

ท่านคิดว่าการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำฯ มีความครอบคลุมในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริตมากน้อยเพียงใด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.6 เห็นว่ามีความครอบคลุมงานที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริตในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 38.1 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 1.6 เห็นว่าครอบคลุมในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.51 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำฯ มีความครอบคลุมในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริตในระดับมาก

มาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำฯ จะสามารถทำให้สังคมภายนอกสามารถตรวจสอบการทำงานของเรือนจำได้ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 55.6 เห็นว่าจะสามารถทำให้สังคมภายนอกสามารถตรวจสอบการทำงานของเรือนจำได้ ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 22.2 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.7 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.82 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรฐานความโปร่งใส ของเรือนจำฯ จะสามารถทำให้สังคมภายนอกสามารถตรวจสอบการทำงานของเรือนจำได้ระดับมาก

การดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสฯ จะทำให้ปัญหาการร้องเรียนลดลงได้ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.7 เห็นว่าทำให้ปัญหาการร้องเรียนเจ้าหน้าที่ลดลงได้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 26.5 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ ๑.7 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.69 แสดงว่า

ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำฯ จะสามารถทำให้ปัญหาการร้องเรียนลดลงได้ ได้ระดับมาก

การกำหนดให้มีคณะกรรมการจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานมีส่วนช่วยในการป้องกันการทุจริตได้ไม่น้อยเพียงใด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 51.1 เห็นว่ามีส่วนช่วยในการป้องกันการทุจริตได้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 26.0 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.7 เห็นว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.79 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า มีส่วนช่วยในการป้องกันการทุจริตได้ระดับมาก

การดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสฯ เป็นหน้าที่ของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับมาตรฐานความโปร่งใสในแต่ละด้านเท่านั้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 31.1 เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 24.5 อยู่ในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 3.7 เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.72 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสฯ เป็นหน้าที่เฉพาะของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับมาตรฐานเท่านั้นในระดับปานกลาง

หลังจากมีการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ ทำให้การปฏิบัติงานมีความเป็นระบบและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.4 เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 29.1 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.5 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.75 แสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าหลังจากมีการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ ทำให้การปฏิบัติงานมีความเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น ในระดับมาก

ท่านมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 55.2 เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 37.9 อยู่ในระดับมาก มีเพียงร้อยละ 0.2 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.47 แสดงว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำในระดับมากที่สุด

การดำเนินงานตามมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้การดำเนินงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเสียเวลา ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 46.3 เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 23.4 อยู่ในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 4.5 เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.82 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานตามมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้การดำเนินงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเสียเวลาในระดับปานกลาง

หลังจากจัดทำมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้เรือนจำได้ข่าวสารที่มีปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 52.0 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมา ร้อยละ 25.4 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.4 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.80 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าหลังจากจัดทำมาตรฐานด้านข่าวสารทำให้เรือนจำได้ข่าวสารที่มีปริมาณและคุณภาพยิ่งขึ้น ในระดับมาก

การจัดทำมาตรฐานด้านอาหารทำให้เรือนจำได้อาหารสดที่มีปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 53.0 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 23.1 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.4 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.88 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดทำมาตรฐานด้านอาหารทำให้เรือนจำได้อาหารสดที่มีปริมาณและคุณภาพยิ่งขึ้นในระดับมาก

การติดตั้งตู้เก็บอาหารตัวอย่างที่ปรุงเสร็จแล้วบริเวณห้องเย็บญาติทำให้ญาติผู้ต้องขังมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเรือนจำมากขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.7 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 29.4 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 1.1 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.76 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการติดตั้งตู้เก็บอาหารตัวอย่างที่ปรุงเสร็จแล้วบริเวณห้องเย็บญาติทำให้ญาติผู้ต้องขังมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเรือนจำมากขึ้นในระดับมาก

การจัดอาหารตามเมนูประจำเดือนทำให้ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจและรับประทานอาหารของเรือนจำได้มากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 47.5 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 34.1 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.5 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.67 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดอาหารตามเมนูประจำเดือนทำให้ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจและรับประทานอาหารของเรือนจำได้ยิ่งขึ้นในระดับมาก

การสั่งซื้ออาหารจากผู้ประมูลตามเมนูที่กำหนดทำให้การปฏิบัติงาน มีความสะดวกถูกต้องได้มาตรฐานมากขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.4 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 35.5 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 1.3 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.66 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการสั่งซื้ออาหารจากผู้ประมูลตามเมนูที่กำหนดทำให้การปฏิบัติงาน มีความสะดวกถูกต้องได้มาตรฐานมากขึ้น ในระดับมาก

การรับจ้างแรงงานของเรือนจำโดยกำหนดให้มีการรับงานและพิจารณาราคาในรูปคณะกรรมการสามารถป้องกันการถูกกล่าวหาถึงความไม่โปร่งใสของเรือนจำได้ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 46.6 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 28.2 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.9 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.84 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการรับจ้างแรงงานของเรือนจำโดยกำหนดให้มีการรับงานและพิจารณาราคาในรูปคณะกรรมการสามารถป้องกันการถูกกล่าวหาถึงความไม่โปร่งใสของเรือนจำได้ ในระดับมาก

มาตรฐานการทำงานผู้ต้องขังด้านแรงงานรับจ้างทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.2 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 25.7 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.7 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.78 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการมาตรฐานการทำงานผู้ต้องขังด้านแรงงานรับจ้างทำให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ต้องขังมากขึ้นในระดับมาก

ท่านคิดว่าการกำหนดให้มีระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อเข้ารับการฝึกวิชาชีพทำให้สามารถคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความต้องการและความถนัดในแต่ละด้านได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.5 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 28.6 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง

ร้อยละ 0.9 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.82 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเข้ารับการฝึกวิชาชีพทำให้สามารถคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความต้องการและความถนัดในแต่ละด้านได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในระดับมาก

การปิดประกาศเงินรางวัลปันผลให้ผู้ต้องขังทราบ ทำให้เกิดความเป็นธรรมและป้องกันการถูกกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 51.7 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 27.2 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 0.2 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.03 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการปิดประกาศเงินรางวัลปันผลให้ผู้ต้องขังทราบ ทำให้เกิดความเป็นธรรมและป้องกันการถูกกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ ในระดับมาก

การกำหนดให้ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังนำระบบบริหารจัดการที่ทันสมัยเข้ามาใช้ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 42.0 เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 23.7 อยู่ในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 3.1 เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.80 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการกำหนดให้ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังนำระบบบริหารจัดการที่ทันสมัยเข้ามาใช้ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในระดับปานกลาง

การตรวจสอบราคาสินค้าเปรียบเทียบกับภายนอกทำให้ป้องกันปัญหาการร้องเรียนว่าสินค้ามีราคาแพงกว่าท้องตลาด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 53.5 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 29.9 อยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 0.7 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.08 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการตรวจสอบราคาสินค้าเปรียบเทียบกับภายนอกทำให้ป้องกันปัญหาการร้องเรียนว่าสินค้ามีราคาแพงกว่าท้องตลาดได้ในระดับมาก

การจัดทำทะเบียนและตรวจสอบสินค้าจะป้องกันมิให้มีการสูญหายของสินค้าและตรวจเช็คสินค้าได้ง่ายขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 52.6 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 32.7 อยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 0.2 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.31 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดทำทะเบียนและตรวจสอบสินค้าจะป้องกันมิให้มีการสูญหายของสินค้าและตรวจเช็คสินค้าได้ง่ายขึ้นในระดับมากที่สุด

ท่านเห็นด้วยที่จะให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินของข้าราชการในเรือนจำ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 31.2 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 30.9 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 2.1 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.75 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าควรที่จะให้มีการยื่นบัญชีทรัพย์สินของข้าราชการในเรือนจำ ในระดับมาก

การบริหารงานในเรือนจำทุกเรื่อง ควรร่วมกันพิจารณาโดยคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของเรือนจำ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 47.2 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 27.7 อยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 2.3 เห็นว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.93 แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารงานในเรือนจำทุกเรื่อง ควรร่วมกันพิจารณาโดยคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของเรือนจำในระดับมาก

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ

ตารางที่ 5.2

การจัดอันดับปัญหาในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้าน

ผลการศึกษา พบว่า

อันดับ	ปัญหาในการดำเนินงานตามมาตรฐานความ โปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การกำหนดให้มีกรรมการตรวจรับข้าวสารและอาหารจากภายนอก	146	37.9
2	การกำหนดให้บันทึกภาพอาหารที่ตรวจรับในแต่ละวัน	79	20.5
3	การยื่นบัญชีทรัพย์สิน	49	12.7
4	การมีรายชื่อผู้ต้องขังที่เข้าทำงานและรายละเอียดของผลผลิตต่อคนต่อวัน	49	12.7
5	การปิดประกาศเงินรางวัลปันผลผู้ต้องขังในโรงงาน	32	8.3
6	อื่น ๆ เช่น ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกแต่ละคน	30	7.8
รวม		385	100

อันดับที่ 1 ปัญหาจากการมีกรรมการตรวจรับข้าวสารและอาหารจากภายนอก

เหตุผล

1. บุคคลภายนอกไม่สามารถร่วมงานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะขาดแรงจูงใจ / ไม่เห็นความสำคัญในการตรวจสอบและไม่มีเวลา / บางครั้งไม่สามารถมาได้ / ไม่มีเวลา คิดงานประจำ หรือบางครั้งมาตรวจรับด้วยความไม่สะดวกใจ 28 คน

2. การเดินทางไม่สะดวก อยู่ไกล / วันหยุดไม่สะดวกที่จะมาตรวจรับ 8 คน

3. ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย 8 คน

4. ยุ่งยาก เสี่ยง อันตรายต่อเจ้าหน้าที่ภายนอกที่เข้ามาตรวจรับ 6 คน

5. ไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติงานจริงๆ เกรงใจ ไม่ได้ตรวจจริงๆ 6 คน

6. ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน 2 คน

7. การบริหารและควบคุมยังกว้างออกไปอีกทำให้ปัญหาเพิ่มขึ้นไปอีก 1 คน

อันดับที่ 2 การบันทึกภาพแสดงคุณลักษณะของอาหารที่ตรวจรับในแต่ละวัน

เหตุผล

1. สิ้นเปลือง / งบประมาณไม่เพียงพอ 14 คน

2. ทำได้ไม่ตลอดและไม่จริงจัง 2 คน

3. ถ่ายไว้แล้วไม่รู้ว่าจะเก็บไว้ให้ใครดู / การถ่ายภาพไม่ได้ถ่ายในมุมกว้าง 2 คน
4. อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการนำอาหารไปใช้ 1 คน
5. ช่างภาพหายาก / ไม่มีเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 1 คน

อันดับที่ 3 การปิดประกาศเงินรางวัลปันผลผู้ต้องขังในโรงงาน

เหตุผล

1. เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความล่าช้าในการปิดประกาศ 1 คน
2. ผู้ต้องขังไม่เข้าใจและไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของการออกเงินรางวัลปันผล 1 คน
3. ผู้ต้องขังอิงฉ้อโกง หากได้รับการแบ่งรางวัลไม่เป็นธรรม 1 คน
4. ไม่มีการปิดประกาศที่ชัดเจนจริงๆ 1 คน

อันดับที่ 4 การยื่นบัญชีทรัพย์สิน

เหตุผล

1. ไม่ตอบตามความเป็นจริง / ไม่สามารถตรวจสอบได้หมด 8 คน
2. มีความละเอียดอ่อนมาก อาจเกิดปัญหาหากชี้แจงไม่รอบคอบ 1 คน
3. ตรวจสอบลำบาก เพราะบางที่อาจเป็นทรัพย์สินส่วนตัวที่มีอยู่เดิม 1 คน
4. ทรัพย์สินบางประเภทเป็นชื่อของคนอื่นทั้งก่อนยื่นและหลังยื่น 1 คน
5. ทำให้กระทบกระเทือนครอบครัว 1 คน
6. ไม่มีการเอาผิดหากยื่นทรัพย์สินอันเป็นเท็จ 1 คน

อันดับที่ 5 การมีรายชื่อผู้ต้องขังที่เข้าทำงาน และรายละเอียดของผลผลิตต่อคนต่อวัน

เหตุผล

1. ลักษณะงานบางประเภทไม่สามารถทำผลผลิตให้เสร็จภายในหนึ่งวัน แต่ต้องใช้ระยะเวลานาน เช่น การทำเฟอร์นิเจอร์ และผลผลิต 1 ชิ้นต้องใช้จำนวนผู้ต้องขังหลายคนทำให้ยุ่งยากในการบันทึกรายละเอียดทุกวัน 1 คน
2. ส่วนมากเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมปกปิด ไม่แสดงตามความเป็นจริง 2 คน
3. ผู้ต้องขังมีมาก เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีน้อย วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ 1 คน

อันดับที่ 6 อื่นๆ

เหตุผล

1. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากคนไม่มีวินัยและความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ 1 คน
2. จิตสำนึก ความเอาใจใส่ของผู้บังคับบัญชา การให้รางวัล การลงโทษที่เข้มงวดจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ 1 คน

3. การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 1 คน
4. ความตั้งใจจริงในการสร้างความโปร่งใส 1 คน
5. นโยบายของผู้บริหารเรือนจำ 1 คน
6. ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ 1 คน
7. ไม่มีมาตรฐานและมาตรการการตรวจสอบในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง 1 คน
8. ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละบุคคล 1 คน
9. ควรให้บุคคลภายนอกเป็นคณะกรรมการตรวจรับข้าวสารและอาหารอย่างละเอียด 1 คน
10. งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินการ 1 คน
11. ผู้ต้องขังบางคนจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่เพื่อความสะดวกสบายในการอยู่ในเรือนจำ 1 คน

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบในเรือนจำ

ตารางที่ 6.1

การจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ

อันดับ	ปัจจัยที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับข้าราชการ	177	28.1
2	กระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม	144	22.9
3	การฝึกอบรมสร้างค่านิยมจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับข้าราชการราชทัณฑ์	116	18.4
4	การบริหารงานที่มีระบบตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ	97	15.4
5	การโยกย้ายสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่มิให้ทำงานซ้ำเป็นประจำ	76	12.1
6	การสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง	39	6.2
7	อื่น ๆ เช่น การเพิ่มค่าเสี่ยงภัย สวัสดิการต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่	19	3.0
รวม		629	100

จากตารางที่ 6.1 แสดงการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ พบว่า การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับข้าราชการเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นลำดับแรก คิดเป็นร้อยละ 28.1 รองลงมา คือกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมร้อยละ 22.9 และการฝึกอบรมสร้างค่านิยมจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับข้าราชการราชทัณฑ์เป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 18.4

ตารางที่ 6.2

คุณสมบัติของข้าราชการราชทัณฑ์ที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ

อันดับ	คุณสมบัติข้าราชการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง	323	41.1
2	มีจิตสำนึกและมีคุณธรรม	307	39.1
3	มีครอบครัวที่ดี อบอุ่นและมั่นคง	126	16.0
4	อื่นๆ	30	3.8
รวม		786	100

จากตารางที่ 6.2 พบว่า คุณสมบัติของข้าราชการราชทัณฑ์ที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ มากที่สุด ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีวินัยในตนเอง คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา คือการมีจิตสำนึกและมีคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ 39.1 และร้อยละ 16.0 คือ การมีครอบครัวที่ดี อบอุ่นและมั่นคง

ตารางที่ 6.3

การพัฒนานุเคราะห์ด้านจริยธรรมควรเป็นรูปแบบใด

อันดับ	รูปแบบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี	284	32.6
2	ปลูกจิตสำนึกให้มีคุณธรรม	255	29.3
3	ยกย่องให้รางวัลผู้ที่ทำความดี	150	17.2
4	จัดกิจกรรมเสริมสร้างจริยธรรม	88	10.1
5	เข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม	86	9.9
6	อื่นๆ	7	0.8
รวม		870	100

จากตารางที่ 6.3 พบว่า รูปแบบของการพัฒนานุเคราะห์ด้านจริยธรรม ที่สำคัญเป็นอันดับแรก คือ การที่ผู้นำปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ได้บังคับบัญชาเห็นเป็นตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมาคือ การปลูกจิตสำนึก ส่งเสริมเจ้าหน้าที่ให้มีคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ 29.3 อันดับที่ 3 ได้แก่ การยกย่องให้รางวัล ผู้ที่ทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งใจทำงานร้อยละ 17.2 อันดับที่ 4 ได้แก่ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างจริยธรรมให้กับข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 10.1 และอันดับที่ 5 ได้แก่ การให้ข้าราชการเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมร้อยละ 9.9

ตารางที่ 6.4

การจัดสวัสดิการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับข้าราชการ

อันดับ	การจัดสวัสดิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การเพิ่มค่าตอบแทนให้สูงขึ้น	456	45.1
2	ด้านที่อยู่อาศัย	179	17.7
3	ด้านความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน	195	19.3
4	ด้านเงินทุนการศึกษา	129	12.7
5	อื่น ๆ	53	5.2
รวม		1,012	100

จากตารางที่ 6.4 พบว่า ความต้องการของเจ้าหน้าที่ในการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อันดับแรก ได้แก่ การเพิ่มค่าตอบแทนให้สูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 45.1 อันดับที่ 2 คือความต้องการด้านที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 17.7 อันดับที่ 3 คือ ด้านความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานร้อยละ 19.3 และอันดับที่ 4 คือ ความต้องการด้านเงินทุนการศึกษาร้อยละ 12.7

ตารางที่ 6.5

การจัดอันดับมาตรการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการต่อจากมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ

อันดับ	มาตรการเร่งด่วน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	มาตรฐานด้านบุคลากร	237	43.4
2	มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ	201	36.8
3	มาตรฐานด้านการรักษาระเบียบวินัย	82	15.0
4	อื่นๆ เช่น มาตรฐานด้านสวัสดิการเจ้าหน้าที่	26	4.8
รวม		546	100

จากตารางที่ 6.5 พบว่า มาตรการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการต่อจากมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ ได้แก่ มาตรฐานด้านบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมาคือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ 36.8% และมาตรฐานด้านการรักษาระเบียบวินัย 15%

ข้อเสนอแนะ

1. ช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการของข้าราชการ สร้างความอุ่นใจให้กับข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ควบคุมดูแลในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องเงินค่าอาหาร ทำการล่งเวลา เงินเดือน และเงินค่าเลี้ยงชีพ ให้มากกว่านี้ เพื่อลดภาระค่าครองชีพในปัจจุบัน / ควรให้สวัสดิการและค่าตอบแทนให้พอกับการครองชีพ / ให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ 142 ***
2. การปลูกฝังด้านจริยธรรม ความซื่อสัตย์ อุดมการณ์ในการทำงานที่ถูกต้องในการดำรงชีวิต / อบรมบุคลากรให้มีคุณธรรม จริยธรรม / จัดให้มีการอบรมวินัยเจ้าหน้าที่ในเรือนจำทุกเดือนให้รู้ข้อเสีย ในการทุจริต 80 ***
3. ผู้นำ / ผู้บริหารต้องยึดหลักคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนคนดีเท่านั้น / ผู้บริหารมีความ เด็ดขาดสามารถแก้ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ 60 ****
4. ควรมีนโยบายในการให้บำเหน็จรางวัลกับข้าราชการที่มีความประพฤติ ปฏิบัติชอบ มีความ ซื่อสัตย์สุจริต / ควรมีการประเมินข้าราชการดีเด่นเป็นประจำทุกเดือน และปิดประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อจะได้เป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานอย่างแข็งขันและตั้งใจ / ส่งเสริมคนดี ซื่อสัตย์ คนทำงานอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม 34 ***
5. เมื่อมีข้าราชการผิดวินัยร้ายแรงควรลงโทษอย่างฉับพลันและเด็ดขาดด้วยความเป็นธรรม / ควรมี การประกาศให้ทราบทั่วกันว่าใครทุจริต เพื่อไม่ให้เขาเป็นเยี่ยงอย่าง 27 ***
6. ตรวจสอบ การทำงานของเจ้าหน้าที่เป็นระยะเพื่อป้องกันการทุจริต / วางระบบงานให้เป็น มาตรฐาน พร้อมตรวจสอบได้ / ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบในจุดที่เห็นว่าล่อแหลม / มีคณะกรรมการ ตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง 26 ***
7. จัดให้มีการโยกย้ายหรือสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานขึ้นไป / สับเปลี่ยนหน้าที่เจ้าหน้าที่ ทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปี / สับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ ที่เอื้ออำนวยต่อการทุจริต หมุนเวียนป้องกันการมีอิทธิพล 18
8. มีคณะกรรมการจากภายนอกองค์กร / สื่อมวลชนเข้าร่วมตรวจสอบ โดยปฏิบัติให้จริงจัง เป็นรูปธรรมหรืออาจให้ญาติผู้ต้องขังเข้าร่วมเป็นกรรมการในการตรวจสอบ 15
9. คัดสรรบุคลากร / บรรจุแต่งตั้งบุคลากรโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถจริงๆ ในการ ปฏิบัติงาน มีความโปร่งใส ไม่ใช่อาศัยเส้นสาย หรือเป็นพวกใคร 12
10. ทางกรมฯ ต้องให้เรือนจำ ปลูกฝังจิตใต้สำนึกของข้าราชการทุกคน ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน ร่วมมือทำงานกันเป็นทีมไม่แบ่งพักแบ่งพวกกัน 9
11. อยู่ที่จิตสำนึกของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 9
12. เปิดโอกาสให้ข้าราชการระดับล่างมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น / ควรกระจายอำนาจ ให้มากๆ / เปิดโอกาสในหน้าที่การงานของข้าราชการระดับล่าง 9

13. การตรวจสอบ / แสดงบัญชีทรัพย์สินของข้าราชการตั้งแต่แรกเข้ารับราชการ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบ ไม่เป็นการเลือกกลุ่มบุคคล / เจ้าหน้าที่ทุกระดับต้องได้รับการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน หนึ่งสินทุกคน 9

14. การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ตั้งอยู่บนระบบคุณธรรม 8

15. ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ที่มีอิทธิพล เรียกรับผลประโยชน์ / จัดการกับพวกที่เรียกรับผลประโยชน์ให้ออกไปจากเรือนจำให้ได้ 4

16. สั่งการทุกเรื่องกรุณาช่วยประเมินผลหลังการสั่งการทุกครั้ง 3

17. ตรวจสอบทรัพย์สินในระดับผู้บริหาร 2

18. การคัดเลือกผู้บริหารระดับสูงควรมีการนำผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตมาดำรงตำแหน่ง 2

19. จัดให้มีคู่มือเรียนเรื่องราวต่างๆ ระหว่างผู้ต้องขังกับหน่วยงานของรัฐที่มีได้เกี่ยวกับกรมราชทัณฑ์ 1

20. การยื่นบัญชีทรัพย์สิน ควรให้เจ้าหน้าที่จาก ปปช. เป็นผู้ตรวจสอบไม่ใช่กรมฯ 1

21. ปรับปรุงกฎหมายราชทัณฑ์ให้ทันสมัย 1

3. การศึกษาถึงทักษะของผู้ต้องขังหลังการดำเนินการตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้าน

3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล (ปัจจัยภูมิหลังของผู้ต้องขัง)

ตารางที่ 3.1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

(N = 520)

ปัจจัยภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	500	96.2
หญิง	20	3.8
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	8	1.5
21 – 30 ปี	270	51.9
31 – 40 ปี	158	30.4
41 – 50 ปี	71	13.7
51 ปีขึ้นไป	13	2.5

ปัจจัยภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	179	34.4
มัธยมศึกษา	238	45.8
ปวช. / ปวส.	84	16.2
ปริญญาตรี	19	3.6
คดี		
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	103	19.8
ชีวิตและร่างกาย	117	22.5
ยาเสพติด	279	53.7
เกี่ยวกับเพศ	17	3.3
อื่นๆ	4	0.8
ระยะเวลาถูกคุมขัง		
< 1 ปี	79	15.3
1-5 ปี	319	61.3
6-10 ปี	94	18.1
11-15 ปี	21	4.0
16-20 ปี	5	1.0
> 20 ปีขึ้นไป	2	0.4

จากตารางที่ 3.1 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 96.2 เป็นเพศชาย และร้อยละ 3.8 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.9 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมาร้อยละ 30.4 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 13.7 ในช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 2.5 อายุ 51 ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีร้อยละ 1.5 แสดงว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมากที่สุด

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 45.8 รองลงมาร้อยละ 34.4 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 16.2 จบระดับ ปวช. / ปวส. ส่วนกลุ่มที่จบปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 3.6 แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษามากที่สุด และพบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่กระทำความผิด ยาเสพติด ร้อยละ 53.7 รองลงมา ร้อยละ 22.5 กระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 19.8 กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ร้อยละ 3.3 กระทำความผิดทางเพศ และร้อยละ 0.8 กระทำความผิดคดีอื่นๆ แสดงว่าผู้ต้องขังกระทำความผิดคดียาเสพติดมากที่สุด

ส่วนระยะเวลาในการถูกคุมขังในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 1 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.3 รองลงมาร้อยละ 18.1 ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 6 - 10 ปีร้อยละ 15.3 ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 1 ปีร้อยละ 4.0 ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 11 - 15 ปีร้อยละ 1.0 ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 16 - 20 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 0.4 ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 20 ปีขึ้นไป แสดงว่ากลุ่มประชากรผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังมาเป็นระยะเวลา 1 - 5 ปี มีมากที่สุด

3.2 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการจัดเลี้ยงอาหาร

ตารางที่ 3.2

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรจำแนกตามการปรับปรุง
คุณภาพอาหารและข้าวในปัจจุบัน

การปรับปรุงคุณภาพของอาหารและข้าวในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	392	75.4
เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง	102	19.6
แย่ลงกว่าเดิม	26	5.0
รวม	520	100

จากตารางที่ 3.2 พบว่า การปรับปรุงคุณภาพของอาหารและข้าวในปัจจุบันผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเห็นว่าดีขึ้นจากในอดีตมากถึงร้อยละ 75.4 รองลงมาร้อยละ 19.6 มีความเห็นว่าเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง และร้อยละ 5 มีความเห็นว่าแย่ลงกว่าเดิม แสดงว่าการปรับปรุงคุณภาพของอาหารและข้าวในปัจจุบันดีขึ้นจากในอดีตมาก

ตารางที่ 3.3

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรจำแนกตามปริมาณอาหาร
และข้าวที่เรือนจำจัดเลี้ยงแต่ละมื้อในอดีตและปัจจุบัน

ปริมาณอาหารและข้าว	อดีต		ปัจจุบัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพียงพอ	388	74.6	448	86.2
ไม่เพียงพอ	132	25.4	72	13.8
รวม	520	100	520	100

จากตารางที่ 3.3 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปริมาณอาหารและข้าวในปัจจุบันเพียงพอร้อยละ 86.2 ในปัจจุบันไม่เพียงพอร้อยละ 13.8 ส่วนผู้ต้องขังที่มีความเห็นว่าปริมาณอาหารและข้าวในอดีตเพียงพอมีร้อยละ 74.6 ไม่เพียงพอร้อยละ 25.4 แสดงว่า ปริมาณอาหารและข้าวที่เรือนจำจัดเลี้ยงแต่ละมื้อในปัจจุบันเพียงพอกับความต้องการของผู้ต้องขังมากกว่าในอดีต

ตารางที่ 3.4

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรต่อเมนูการจัดเลี้ยงอาหารในแต่ละเดือน

(N=520)

เมนูการจัดเลี้ยงอาหาร	จำนวน	ร้อยละ
รายการอาหารเป็นไปตามเมนูในแต่ละเดือน		
ใช่	394	75.8
ไม่ใช่	126	24.2
ความเหมาะสมของรายการอาหาร		
เหมาะสม	318	61.2
ไม่เหมาะสม	202	38.8

จากตารางที่ 3.4 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 75.8 มีความเห็นว่ารายการอาหารที่ทางเรือนจำจัดเลี้ยงไปเป็นไปตามเมนูในแต่ละเดือนร้อยละ 24.2 มีความเห็นว่ารายการอาหารที่เรือนจำจัดเลี้ยงไม่เป็นไปตามเมนูในแต่ละเดือน แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนมากมีความเห็นว่ารายการอาหารที่เรือนจำจัดเลี้ยงเป็นไปตามเมนูในแต่ละเดือน

ส่วนเรื่องความเหมาะสมของรายการอาหาร พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 61.2 มีความเห็นว่าเหมาะสมร้อยละ 38.8 มีความเห็นว่าไม่เหมาะสม และได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรายการอาหารที่ทางเรือนจำจัดเลี้ยงในแต่ละเดือน ดังต่อไปนี้

1. เมนูอาหารควรสลับหมุนเวียนกันไปเรื่อยๆ หรือหาเมนูใหม่ๆ มาเพิ่มเติม เพราะอาหารบางอย่างซ้ำกันหลายวัน หรืออาหารส่วนใหญ่เป็นปลา ควรเปลี่ยนจากปลาเป็นอย่างอื่นบ้าง เช่น หมู หรือไก่ 33**
2. เพิ่มปริมาณเนื้อสัตว์ในการประกอบอาหาร เพราะอาหารตามเมนูส่วนใหญ่แทบจะไม่มีเนื้อสัตว์เลย มีแต่น้ำ 14**
3. ควรเพิ่มรายการอาหาร เช่น เพิ่มอาหารเป็นมื้อละ 2 อย่าง เพิ่มอาหารมืดย่อย เพิ่มอาหารหวาน และผลไม้ทุกๆ สัปดาห์ 7
4. ดัดป้ายบอกเมนูอาหารให้ครบทุกแดน 2

จากจำนวนความคิดเห็นของผู้ต้องขังเรื่องความเหมาะสมของรายการอาหารที่กล่าวไปข้างต้น แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนมากมีความเห็นว่ารายการอาหารที่ทางเรือนจำจัดเลี้ยงมีความเหมาะสม

นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังให้ข้อเสนอแนะในการจัดเลี้ยงอาหารของทางเรือนจำ ดังต่อไปนี้

1. ควรเปลี่ยนแปลงรายการอาหารอยู่บ่อยๆ ในแต่ละมื้อ หรือทุกๆ เดือน ซึ่งควรจะมีอาหารที่แปลกใหม่เข้ามาบ้างจะได้ไม่เบื่อ เพราะที่ผ่านมารายการอาหารจะซ้ำๆ กัน และไม่ค่อยมีคุณภาพ เช่น มีแต่ปลาทุควรจะเปลี่ยนจากปลาเป็นอย่างอื่นบ้าง ไม่ควรเอาผักต้มกับปลาเพราะก้างเยอะกินผักไม่ได้ บางมื้อมีแต่แตงกวาแก่ๆ หรือสลับข้าวแดงเป็นข้าวขาวบ้าง เป็นต้น 97**

2. ควรปรับปรุงเรื่องรสชาติอาหาร 76**

3. การจัดเลี้ยงในปัจจุบันอาหารเหมาะสมดี เจ้าหน้าที่ดูแลดีทุกอย่าง การจัดเลี้ยงอาหารดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมากๆ จัดว่าอยู่ในเกณฑ์เยี่ยมทั้งปริมาณอาหารและรสชาติ ซึ่งถ้าดีกว่านี้คงไม่ใช่คุก 56**

4. เพิ่มของหวานและผลไม้ให้มากขึ้นตามความเหมาะสม เช่น ทุกวัน หรืออย่างน้อยอาทิตย์ละ 2 - 3 ครั้ง 38**

5. ควรปรับปรุงเรื่องความสะดวก 35**

6. ต้องการให้ปรับปรุงอาหารให้มีคุณภาพ และคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น 32**

7. อาหารที่ใช้เนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบ อยากให้เปลี่ยนจากปลาเป็นเนื้อสัตว์ชนิดอื่นบ้าง 27

8. เพื่อให้ถูกสุขลักษณะควรแยกถ้วยอาหารหนึ่งคนต่อหนึ่งถ้วย ใช้ช้อนกลาง หรือใช้ถาดหลุม แจกตามรายบุคคล 22

9. ควรแจกอาหารในปริมาณที่เท่ากัน เนื่องจากบางครั้งได้กับข้าวน้อยมากมีแต่น้ำ จึงควรจัดปริมาณอาหารให้มากขึ้นกว่าเดิม หรือเพิ่มอาหารเป็น 2 อย่าง 21

10. ควรให้ผู้ต้องขังกินอาหารเร็วกว่านี้ หรือไม่ก็นำอาหารมาช้าหน่อย เพราะสำหรับผู้ต้องขังจะได้กินขณะที่อาหารยังร้อนๆ ไม่เย็นเหมือนที่ผ่านมา 6

11. อื่นๆ คือ ควรเพิ่มสถานที่ในการรับประทานอาหารให้กว้างกว่านี้ เวลาอาบน้ำกับการเข้ารับประทานอาหารควรห่างกันประมาณ 30 นาที อยากให้ขยายเวลาทานข้าวเพิ่มเพราะเดิมเวลาน้อยเกินไป และควรจัดรายการอาหารเป็นอาหารประจำวัน หรืออาหารพื้นเมือง

3.3 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังในการทำงานแรงงานรับจ้างการฝึกวิชาชีพ และการจ่ายเงินปันผล

ตารางที่ 3.5

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มประชากรจำแนกตามการคัดเลือกผู้ต้องขัง
เข้าโรงงานฝึกวิชาชีพ

(N=520)

การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
การคัดเลือกตามความสนใจและความถนัด		
มาก	133	25.6
ปานกลาง	303	58.3
น้อย	84	16.2
หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขัง		
ไม่ทราบ	371	71.3
ทราบ	149	28.7

จากตารางที่ 3.5 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 58.3 มีความเห็นว่าการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพคัดเลือกตามความสนใจและความถนัดในระดับปานกลางร้อยละ 25.6 มีความเห็นว่าการคัดเลือกตามความสนใจและความถนัดในระดับมาก และร้อยละ 16.2 มีความเห็นว่าการคัดเลือกตามความสนใจและความถนัดในระดับน้อย แสดงว่าการเลือกผู้ต้องขังเข้าสู่โรงงานฝึกวิชาชีพคัดเลือกตามความสนใจและความถนัดในระดับปานกลางมากที่สุด

ส่วนเรื่องหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 71.3 ไม่ทราบหลักเกณฑ์การคัดเลือกร้อยละ 28.7 ทราบหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก และผู้ต้องขังบอกถึงความเข้าใจในหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกตามความถนัด ความรู้ ความสามารถของผู้ต้องขัง 50**
2. ต้องเป็นผู้ต้องขังเด็ดขาด 32**
3. คัดเลือกตามความสนใจ ความสนใจ และความต้องการของผู้ต้องขังในการเรียนรู้ 21**
4. จำแนกผู้ต้องขังตามคดีหรือโทษ 10
5. คัดเลือกรูปร่าง สภาพร่างกาย อายุ และลักษณะที่น่าจะเหมาะสมกับงานที่จะส่งไป 4
6. ดูที่รอยสัก 1

จากจำนวนผู้ต้องขังที่แสดงความคิดเห็นเรื่องหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพข้างต้น แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ทราบหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพ

ตารางที่ 3.6

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มประชากร
จำแนกตามการจ่ายเงินปันผลแรงงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพ

(N=520)

การจ่ายเงินปันผลแรงงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนเงินค่าตอบแทนที่จะได้รับ		
ไม่ทราบ	79.4	79.4
ทราบ	20.6	20.6
การรับเงินปันผล		
ครบ	463	89.0
ไม่ครบ	46	8.8
ไม่ทราบว่าครบหรือไม่	11	2.2
การปรับปรุงการจ่ายเงินปันผลในปัจจุบัน		
รวดเร็วขึ้น	145	27.9
เหมือนเดิม	280	53.8
ช้ากว่าเดิม	92	17.7
ไม่ตอบ	3	0.6

จากตารางที่ 3.6 เรื่องการจ่ายเงินปันผลแรงงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพ พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.4 ไม่ทราบจำนวนเงินค่าตอบแทนที่จะได้รับ มีเพียงร้อยละ 20.6 ที่ทราบจำนวนเงินค่าตอบแทนที่จะได้รับ แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ทราบจำนวนเงินที่จะได้รับเป็นเงินค่าตอบแทนจากแรงงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพ

เรื่องการรับเงินปันผล พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 89 ได้รับเงินปันผลครบตามที่แจ้งไว้ร้อยละ 8.8 ได้รับเงินปันผลไม่ครบตามที่แจ้งไว้ และร้อยละ 2.2 ไม่ทราบว่าได้รับเงินปันผลครบหรือไม่ โดยผู้ต้องขังที่ได้รับเงินปันผลไม่ครบ บอกถึงสาเหตุของการได้รับเงินไม่ครบ ดังต่อไปนี้

1. เป็นงานที่ไม่เคยมีเงินปันผล 13
2. เพราะทุกเดือนปันผลไม่เท่ากัน บางเดือนน้อยบางเดือนมาก ไม่มีรายการแจกแจงเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่าย 5

จากจำนวนผู้ต้องขังที่แสดงความคิดเห็นการรับเงินปันผล แสดงว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้รับเงินปันผลครบตามที่แจ้งไว้ และมีผู้ต้องขังส่วนหนึ่งได้เสนอว่าเงินที่ได้รับน้อยเกินไป

ส่วนเรื่องการปรับปรุงการจ่ายเงินปันผลในปัจจุบัน พบว่า ผู้ต้องขังร้อยละ 53.8 มีความเห็นว่าเรือนจำมีการปรับปรุงการจ่ายเงินปันผลในอดีตและปัจจุบันเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงร้อยละ 27.9

มีความเห็นว่ารวดเร็วขึ้นร้อยละ 17.7 มีความเห็นว่าช้ากว่าเดิม และร้อยละ 0.6 ไม่แสดงความคิดเห็น แสดงว่าการปรับปรุงการจ่ายเงินปันผลในอดีตและปัจจุบันของเรือนจำเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังให้ข้อเสนอแนะในการทำงานแรงงานรับจ้าง การฝึกวิชาชีพ และการจ่ายเงินปันผลดังต่อไปนี้

1. ต้องการให้เรือนจำจ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติ เพื่อจะได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายจากที่บ้าน เพราะเงินปันผลที่ได้รับอยู่ในเกณฑ์ที่คิดว่าต่ำเกินความจำเป็น ไม่เหมาะสมกับการที่ต้องลงมือทำงานไป ควรจะปรับเงินปันผลให้สูงขึ้นกว่าเดิม หรือน่าจะใช้หลักเกณฑ์ตามค่าแรงข้างนอก หรือกลุ่มแรงงานที่ทำงานหนักควรได้รับค่าแรงมากขึ้น หรือควรรับงานที่ได้ค่าจ้างสูงมาทำ 99**

2. อยากให้ได้เร็วกว่าหลักการหรือกฎเกณฑ์เดิม เช่น งานช่างไม้ได้เงิน 6 เดือน / ครั้ง ทำให้ได้เงินช้าเกินไป 69**

3. การจ่ายเงินปันผลควรออกทุกเดือน หรือไม่เกิน 3 เดือน / ครั้ง เพราะผู้ต้องขังบางคนไม่มีญาติจะได้มีเงินนำมาซื้อของใช้จ่ายในแต่ละเดือน และช่วยแบ่งเบาภาระญาติพี่น้อง 54**

4. ดีอยู่แล้ว เพราะได้รับเงินปันผลครบตามที่แจ้งไว้ สามารถแบ่งเบารายจ่ายได้มาก การจ่ายเงินรวดเร็วขึ้น แต่ถ้าหากมีรายได้เพิ่มขึ้นก็คงจะดีมาก 46**

5. อยากให้เน้นการฝึกจริงๆ ไม่ใช่เป็นงานที่เจ้าหน้าที่กำหนด หรือบังคับให้ทำ ควรจะเป็นงานที่จะนำไปใช้เป็นอาชีพที่มั่นคงถาวรได้จริงตามความถนัด ความรู้ หรือความสนใจของผู้ต้องขัง ซึ่งอยากให้แรงงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพมีงานหลายๆ อย่างเพิ่ม เพื่อที่ผู้ต้องขังจะได้มีวิชาชีพ คิดตัวออกไปเวลาพ้นโทษ และช่วยให้หางานทำง่ายกว่าเดิม ไม่ต้องว่างงาน 41**

6. การให้เงินปันผลควรดูที่ผลงาน และงานที่ทำ ไม่ควรให้ตามชั้น ทุกคนควรได้เท่ากันหมด คนที่ขยันน่าจะได้เงินปันผลเยอะ 31

7. ควรจ่ายเงินปันผลตามกำหนด 20

8. ควรแจ้งเรื่องเกี่ยวกับขอดงาน และขอดเงินปันผลที่ผู้ต้องขังจะได้รับให้ชัดเจน 11

9. อยากให้มีเวลาทำงานให้มากกว่าเดิม เพราะที่ผ่านมางานเยอะแต่เวลาทำน้อย งานเลยเสร็จช้า ทำให้ได้เงินปันผลช้า 9

10. อยากให้มีเงินปันผลทุกหน่วยงาน เพราะอยู่หน่วยงานวิชาชีพช่างเชื่อม ไม่มีเงินปันผลเลย จึงต้องการให้มีเงินปันผล 5

11. ควรปรับปรุงสถานที่ทำงานให้ดีขึ้น 3

12. ขอให้ขอดงานพอประมาณ งานควรเข้ามาเยอะบ้าง น้อยบ้าง สลับกันไป เพื่อที่ผู้ต้องขังจะได้มีเวลาพักผ่อนบ้าง 2

3.4 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการดำเนินงานร้านค้าสงเคราะห์ และระบบการฝากเงิน

ตารางที่ 3.7

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการดำเนินงานร้านค้าสงเคราะห์

(N=520)

การดำเนินการร้านค้าสงเคราะห์	จำนวน	ร้อยละ
ราคาของสินค้าเทียบกับร้านค้าภายนอก		
เทียบเท่า	313	60.2
แพงกว่า	200	38.5
ถูกกว่า	7	1.3
ความสะดวกในการซื้อสินค้า		
สะดวก	298	57.3
ไม่สะดวก	222	42.7
มีป้ายแสดงราคาสินค้าติดชัดเจน		
ใช่	492	82.5
ไม่ใช่	91	17.5
ความหลากหลายของสินค้า		
หลากหลาย	251	48.3
ไม่หลากหลาย	269	51.7

จากตารางที่ 3.7 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 60.2 มีความเห็นว่าราคาของสินค้าเทียบเท่ากับร้านค้าภายนอก ร้อยละ 38.5 มีความเห็นว่าแพงกว่าร้านค้าภายนอก และร้อยละ 1.3 มีความเห็นว่าถูกกว่าร้านค้าภายนอก แสดงว่า ราคาสินค้าในร้านสงเคราะห์ได้มาตรฐานเทียบเท่ากับร้านค้าภายนอก

เรื่องความสะดวกในการซื้อสินค้า พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 57.3 มีความเห็นว่ามีความสะดวกในการซื้อสินค้า และร้อยละ 42.7 มีความเห็นว่าไม่สะดวกในการซื้อสินค้าเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

1. สินค้ามีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องการซื้อ ทำให้ต้องแย่งกันซื้อหรือต้องคิวยาว ประกอบกับสินค้าบางอย่างที่ต้องการไม่มีขาย 107**
2. ระยะเวลาในการเปิดขายมีน้อย เปิดขายเป็นเวลาทำให้ไม่สามารถซื้อสินค้าได้ 38**
3. สถานที่ซื้อสินค้าคับแคบเกินไป มีจุดซื้ออยู่จุดเดียว 17
4. เจ้าหน้าที่ให้บริการขายในร้านสงเคราะห์มีน้อย 10
5. บางคนไม่เข้าแถวและแซงคิวกันซื้อไม่เป็นระเบียบ 9

6. มีผู้ต้องขังบางคนทำตัวเป็นพ่อค้า ถูกพ่อค้าคนกลางตัดหน้าตัดขอกไปขายเอง และขายเกินราคาปกติ 5

7. เจ้าหน้าที่หรือผู้ต้องขังที่ไปช่วยขายไม่ค่อยให้บริการ และพูดจาไม่ดี 4

8. ขายสินค้าราคาแพง 2

เรื่องการติดป้ายแสดงราคาสินค้า พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 82.5 มีความเห็นว่าสินค้ามีป้ายติดชัดเจน มีเพียงร้อยละ 17.5 มีความเห็นว่าสินค้าไม่มีป้ายติด แสดงว่าสินค้าส่วนใหญ่ในร้านค้าสงเคราะห์มีป้ายแสดงราคาสินค้าติดชัดเจน

ส่วนเรื่องความหลากหลายของสินค้า พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 51.7 มีความเห็นว่าสินค้าไม่มีความหลากหลายร้อยละ 48.3 มีความเห็นว่าสินค้ามีความหลากหลาย ซึ่งผู้ต้องขังได้เสนอแนะว่าควรนำสินค้ามาจำหน่ายเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มสินค้าอุปโภคบริโภคให้หลากหลาย และนำสินค้าใหม่ๆ มาจำหน่าย 49*
2. ยารักษาโรค ยาปฐมพยาบาลเบื้องต้น ยาแก้ปวด ยาหอม 34*
3. ของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า กางเกงใน ชุดชั้นใน ยาสีฟันหลอดใหญ่ แชมพู น้ำยาปรับผ้านุ่ม มิดโคนหวด รองเท้า ชุดกีฬา ของจดหมาย แสตมป์ บุหรี่ 32*
4. อาหารหวาน เช่น ขนมขบเคี้ยวห่อละ 5 บาท ขนมที่ราคาถูก หรือลูกอม แยม ขนมปัง ไอศกรีม 25
5. อาหาร เช่น ผักกาดกระป๋อง อาหารเจ ผักและผลไม้ อาหารเสริมสุขภาพจำพวกนมสดแคลเซียมสูง ฯลฯ 20
6. เครื่องสำอางค์บางชนิด เช่น ครีมล้างหน้า ครีมกันแดด โลชั่นทาผิว 14
7. เครื่องดื่ม เช่น กาแฟ คอฟฟี่เมท น้ำตาล นม น้ำหวาน น้ำอัดลม (ใหญ่) 12

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังได้ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานร้านค้าสงเคราะห์ และระบบการฝากเงิน ดังต่อไปนี้

การดำเนินงานร้านสงเคราะห์

1. ปัจจุบันทางร้านค้าสงเคราะห์ทำงานเป็นระบบมากขึ้น ให้บริการดี รวดเร็ว สะดวกดีมาก 94**
2. ควรนำสินค้าอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง โดยเพิ่มรายการสินค้าและปริมาณสินค้าให้มากขึ้น และสั่งซื้อสินค้ามาขายให้รวดเร็วขึ้น 71**
3. ควรปรับปรุงการให้บริการให้ดีกว่านี้ เพราะการให้บริการบางอย่างยังช้า และอยากให้มีความสะดวกมากขึ้นกว่านี้ เช่น เพิ่มเวลาในการเปิดให้บริการร้านค้าสงเคราะห์ เปิดขายตลอดวัน ควรเปลี่ยนเวลาเปิด - ปิดให้ตรงกับเวลาที่สะดวกกับทุกคน ขยายร้านค้าสงเคราะห์ให้ใหญ่ขึ้น เพิ่มช่องกีดเงิน หรือเข้าแถวซื้อให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น 64**
4. ควรปรับปรุงการให้บริการของพนักงานขายให้พูดจาสุภาพ และอยากให้เจ้าหน้าที่มาดูแลในเรื่องอาหารในตอนเช้าเพราะมีการกักตุนอาหารดีๆ ให้พรรคพวก และปราบพ่อค้าเถื่อนให้หมดไป 8

5. สินค้าที่นำมาจำหน่ายควรมีคุณภาพ เน้นเรื่องความสะดวกมากขึ้น และราคาสินค้าควรถูกลง เช่น กับข้าวขายฝากที่ร้านสงเคราะห์ควรที่จะทำให้เหมาะสมกับราคา 8

6. อื่นๆ คือ ควรจัดให้มีใบสั่งซื้อสินค้าวางเสนอขายไว้ตามโรงงาน เพื่อจะได้สั่งซื้อได้ และทำให้ทราบความต้องการของผู้ต้องขังในการซื้อสินค้า และน่าจะให้ใช้เงินซื้อของในร้านสงเคราะห์ได้มากกว่า 200 บาทขึ้นไป 2

ระบบการฝากเงิน

1. การให้บริการคืออยู่แล้ว 42**
2. ระบบการฝากเงินควรที่จะต้องรวดเร็วและตรวจสอบได้ตลอดเวลา 25**
3. ระบบการใช้เงินวันต่อวันทำให้เวลาใช้เงินไม่เพียงพอ จึงต้องการให้ยืดระยะเวลาการใช้เงิน อาจเพิ่มเป็นใช้ได้ 2 - 3 วัน เพราะบางวันมีอุปสรรคของที่ร้านไม่มีตามต้องการ ก็ทำให้ใช้เงินไปโดยเปล่าประโยชน์สิ่งของที่ต้องการก็ไม่ได้ตามความต้องการ 19**
4. ควรปรับปรุงระบบการฝากเงินทางธนาคารเพราะช้ามาก บางครั้งญาติส่งมา 2-3 เดือน และบางครั้งญาติส่งมาก็ไม่ได้รับและไม่ติดกลับ หรือกว่าจะได้ใช้เงินก็ 2 - 3 วัน 7
5. การฝากเงินควรติดประกาศเวลาญาตินำเงินมาให้ และควรจะให้รู้ว่าผู้ฝากเงินเป็นใคร 3
6. ควรที่จะมีการให้เขียนรายการเบิกสินค้าตามรายการของร้านค้า เพื่อที่จะได้ไม่เสียอุปสรรคที่เบิกมา 2
7. อื่นๆ เรือนจำน่าจะอนุญาตให้บุคคลอื่นฝากเงินให้ได้ เพราะบางครั้งญาติก็ไม่สามารถมาฝากเงินให้ได้ และไม่ควรมีการเบิกอุปโภคหรือจ่ายเป็นเงินสด เพราะเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้ออำนวยในการเล่นการพนัน ควรใช้ตัดยอดจากบัญชีเงินฝากไปเรื่อยๆ จะช่วยป้องกันการเล่นการพนันได้ในระดับหนึ่ง 2

3.5 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเกิดทุจริตในเรือนจำ

ตารางที่ 3.8

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการเกิดทุจริตในเรือนจำ

การเกิดทุจริตในเรือนจำ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ต้องขังเคยจ่ายเงินและให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่		
ไม่เคย	466	89.6
เคย	54	10.4
รวม	520	100

จากตารางที่ 3.8 พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 89.6 ไม่เคยจ่ายเงินและให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่ มีเพียงร้อยละ 10.4 ที่เคย ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยในเรื่องการเจ็บป่วย เช่น ให้เจ้าหน้าที่ช่วยซื้อยารักษาโรคให้ 9**
2. ความสะดวกสบายในเรื่องความเป็นอยู่ในเรือนจำ เช่น การตัดยอกงาน การทำผัดกฐระเบียบของเรือนจำ การคัดจ่ายนอก การย้ายแผนกเข้ากองงาน 7**
3. ช่วยติดต่อญาติในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องคดี 6
4. ฝากชื่อของกินของใช้ในชีวิตประจำวันนอกเรือนจำเนื่องจากในเรือนจำไม่มีจำหน่าย 5
5. อื่นๆ เช่น การย้ายแดน ย้ายเรือนจำ ย้ายเรือนนอน การพักการลงโทษ ฝากชำระเงินค่าลงทะเบียน มสธ. 5

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดมาตรการป้องกันการทุจริตในเรือนจำ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการป้องกันการทุจริตให้หมดไปจากเรือนจำให้เด็ดขาด จะได้ไม่มีการแสวงผลประโยชน์ภายในเรือนจำ ซึ่งควรมีการตรวจสอบการทุจริตของทุกฝ่ายอยู่บ่อยๆ ทุกเดือน ทุกปี โดยมีการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดว่าการทำงานของแต่ละคนโปร่งใสแค่ไหน และควรจะทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย หรือตรวจสอบเจ้าหน้าที่เข้าออกในเรือนจำให้มากกว่านี้ 57**

2. สิ่งที่เรือนจำวางไว้คืออยู่แล้ว ไม่เคยเห็นการทุจริตในเรือนจำ เพราะที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ระดับสูงก็คอยดูแลและตรวจสอบคืออยู่แล้ว ปัญหาทุจริตคงมีไม่มากนัก และเจ้าหน้าที่ทุกคนก็เป็นกันเอง สามารถปรึกษาได้ทุกเรื่อง 29**

3. มีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ส่วนกลางอื่นๆ หรือจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบบ่อยๆ หรือมีการตรวจสอบภายในระหว่างเรือนจำ 28**

4. โยกย้ายเจ้าหน้าที่ทุกๆ 1 ปี หรือโยกย้ายเมื่อมีการทุจริต โดยโยกย้ายคนที่ไม่ดี หัวหน้าที่ไม่ดีออกไป จะได้ไม่เป็นหลักให้ผู้ต้องขังที่ชอบสร้างอิทธิพลใช้เป็นช่องทางในการสร้างบารมีเพื่อข่มเหงผู้อื่น หรือมีการโยกย้ายสลับเปลี่ยนหน้าที่ในหน่วยงานบ้าง 20

5. เจ้าหน้าที่ควรมีความซื่อตรง มีจิตสำนึกที่ดี และปฏิบัติตามระเบียบที่ทางกรมฯ ตั้งขึ้นไว้อย่างเคร่งครัด ไม่รับสินบน ไม่ใช้เส้น ไม่เรียกร้องประโยชน์จากผู้ต้องขัง และละเว้นจากอบายมุขต่างๆ 17

6. เจ้าหน้าที่ควรดูแลผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด มีความเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด สิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับ และอื่นๆ และควรปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเสมือนพี่น้อง ไม่อยากให้ใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ คอยรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากผู้ต้องขัง 15

7. การปฏิบัติที่ผ่านมาคืออยู่แล้ว 12

8. ในเรื่องคู่เกีบของก็ขอให้ดำเนินการให้ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ควรนำบุญแจกจ่ายให้นักโทษใหม่ เพราะว่าของเก่ามีพวกลักขโมยไขกุญแจทำให้ของหายบ่อยครั้ง 12

9. จัดการกับบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ปรามปรามผู้ต้องขังที่หาผลประโยชน์ในเรือนจำไม่ว่าจะเป็นปล่อยเงินกู้ ค้าขาย ไม่ควรแบ่งพรรคแบ่งพวกผู้ต้องขังและไม่ควรมอบอำนาจให้กับผู้ต้องขังเพียงคนเดียว เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังด้วยกันมีอำนาจเหนือผู้ต้องขังอื่น และเจ้าหน้าที่ก็ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ต้องขังมากเกินไป 10

10. ควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องศีลธรรมตลอดทุก 6 เดือน 8
11. เพิ่มเงินเดือนและสวัสดิการให้กับเจ้าหน้าที่เพราะถ้ามีปัจจัยครบก็ไม่มีมีการทุจริตเกิดขึ้น 8
12. จัดให้มีผู้ต้องขังคอยดูแล สอดส่องเรื่องการทุจริต 5
13. เพิ่มบทลงโทษผู้ที่ทุจริตให้รุนแรง และหนักขึ้น 5

4. สรุปผลการศึกษาจากญาติผู้ต้องขัง

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคล (ปัจจัยภูมิหลังของญาติผู้ต้องขัง)

ตารางที่ 4.1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

(N = 250)

ปัจจัยภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	96	38.4
หญิง	154	61.6
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	43	17.2
21 – 30 ปี	110	44
31 – 40 ปี	50	20
41 – 50 ปี	32	12.8
51 ปีขึ้นไป	15	6
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	52	20.8
มัธยมศึกษา	84	33.6
ปวช. / ปวส.	74	29.6
ปริญญาตรี	40	16

(N = 250)

ปัจจัยภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ข้าราชการ	8	3.2
เกษตรกรกรรม	32	12.8
รับจ้างทั่วไป	66	26.4
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	76	30.4
อื่นๆ	68	27.2
-นักศึกษา		
-พนักงานรัฐวิสาหกิจ		
-แม่บ้าน		
ความถี่ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง		
นานๆ ครั้ง	110	44
ทุกสัปดาห์	125	50
อื่นๆ เช่น ทุกวัน แล้วแต่โอกาส	15	6

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 61.1 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 38.4 เป็นเพศชาย ร้อยละ 44 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมา ร้อยละ 20 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 17.2 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 12.8 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 1.5 แสดงว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมากที่สุด

ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33.6 รองลงมา ร้อยละ 29.6 จบระดับ ปวช. / ปวส. ร้อยละ 20.8 จบระดับประถมศึกษา ส่วนกลุ่มที่จบปริญญาตรีมีร้อยละ 16 แสดงว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษามากที่สุด และพบว่าญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 30.4 ประกอบอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว รองลงมา ร้อยละ 27.2 เป็นนักศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ และแม่บ้าน ร้อยละ 26.4 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 12.8 ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม และร้อยละ 3.2 เป็นข้าราชการ แสดงว่าญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด

ส่วนเรื่องความถี่ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง พบว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 50 มาเยี่ยมทุกสัปดาห์ ร้อยละ 44 มาเยี่ยมนานๆ ครั้ง และร้อยละ 6 มาเยี่ยมทุกวัน หรือแล้วแต่โอกาส แสดงว่าญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาเยี่ยมทุกสัปดาห์

ตารางที่ 4.2

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามการเกิดทุจริตในเรือนจำ

(N=250)

การเกิดการทุจริตในเรือนจำ	จำนวน	ร้อยละ
การจ่ายเงินหรือให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขัง		
ไม่เคย	238	95.2
เคย	12	4.8
การเคยพบเห็นหรือได้ยินจากผู้อื่นเรื่องการเกิดทุจริตในเรือนจำ		
ไม่เคย	228	91.2
เคย	22	8.8

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 95.2 ไม่เคยจ่ายเงินหรือให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขัง มีเพียงร้อยละ 4.8 ที่เคยกระทำการดังกล่าว ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การฝากซื้ออาหาร เครื่องใช้ทั่วไปที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน 6
2. เพื่อความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขัง เช่น การคัดย้ายนอก 2
3. ฝากเงินเจ้าหน้าที่ไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในเรือนจำของผู้ต้องขัง 2

ส่วนเรื่องการเคยพบเห็นหรือได้ยินจากผู้อื่นเรื่องการเกิดทุจริตในเรือนจำ พบว่า ญาติส่วนใหญ่ร้อยละ 91.2 ตอบว่าไม่เคย มีเพียงร้อยละ 8.8 ที่ตอบว่าเคยได้ยินเรื่องการเกิดทุจริตในเรือนจำจากสื่อต่างๆ ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ญาติผู้ต้องขังอื่นบอกเล่าว่ามีการทุจริตในเรือนจำ เช่น ถ้าจ่ายเงินแล้วผู้ต้องขังไม่ต้องย้ายเรือนจำ จ่ายเงินแล้วผู้ต้องขังจะได้รับความความสะดวกสบาย 14
2. ผู้ต้องขังบอกเล่าให้ฟัง เช่น ช่วยให้ผู้ต้องขังไม่ต้องย้ายเรือนจำ 2
3. จากสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เช่น กรณีชววิทย์ข้าวผัดจานละ 5,000 บาท

ตารางที่ 4.3

จำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตาม
การจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านของกรมราชทัณฑ์

(N=250)

การจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน	จำนวน	ร้อยละ
ทราบเรื่องกรมราชทัณฑ์จัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน เพื่อป้องกันการทุจริต		
ไม่ทราบ	211	84.4
ทราบ	39	15.6
มาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านจะช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้หรือไม่		
ได้	100	40
ไม่แน่ใจ	140	56
ไม่ได้	10	4

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 84.4 ไม่ทราบเรื่องที่กรมราชทัณฑ์จัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน และร้อยละ 15.6 ทราบเรื่องดังกล่าว จากสื่อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทราบจากเรือนจำ 13
2. ทราบจากโทรทัศน์ ป้ายประกาศ 9
3. ทราบจากแหล่งข่าวต่างๆ (หนังสือพิมพ์) 6
4. ทราบจากผู้ต้องขัง 2
5. ทราบจากเพื่อน 1

และพบว่าญาติส่วนใหญ่ร้อยละ 56 ไม่แน่ใจว่ามาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านจะช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้ร้อยละ 40 มีความเห็นว่ามาตรการดังกล่าวสามารถช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้ มีเพียงร้อยละ 4 ที่มีความเห็นว่ามาตรการดังกล่าวไม่สามารถช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้โดยให้เหตุผลดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ไม่ทราบเรื่องการจัดทำมาตรฐานดังกล่าว 4
2. กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง จึงไม่สามารถควบคุมได้ทุกพื้นที่ 2
3. ถ้าผู้ต้องขังมีเงินก็สามารถซื้อความสะดวกสบายได้ทุกอย่าง 2

ฉะนั้น ในการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านของกรมราชทัณฑ์จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ญาติผู้ต้องขังทราบมากขึ้น เพราะมีจำนวนญาติผู้ต้องขังที่ทราบว่ากรมราชทัณฑ์ได้จัดทำมาตรการดังกล่าวเป็นจำนวนน้อย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ญาติว่ากรมราชทัณฑ์ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงมาตรการในการป้องกันการเกิดทุจริตอยู่อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ญาติผู้ต้องขังได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดมาตรการป้องกันการเกิดทุจริตในเรือนจำดังต่อไปนี้

1. เรือนจำได้ดำเนินการอย่างโปร่งใสทุกประการ มีความซื่อสัตย์สุจริตและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 1 - 2 ปีที่ผ่านมา ขอให้เจ้าหน้าที่และส่วนที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาที่ดีต่อไป 11**
2. ควรติดตามสอดส่องพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคลอย่างเข้มงวด 8
3. เจ้าหน้าที่ควรมีความยุติธรรมกับผู้ต้องขัง และดูแลผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง 6
4. เรือนจำควรเข้มงวดกวดขัน หาแนวทางป้องกันการเกิดการทุจริต และจัดกิจกรรมทุกอย่างให้เป็นไปตามกฎระเบียบ และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เช่น การตรวจเข้มในการฝากสิ่งของให้ผู้ต้องขัง และตรวจค้นผู้ต้องขังอย่างเข้มงวด 5
5. ส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ควรเข้าตรวจสอบเรือนจำบ่อยๆ จะได้เกิดการตื่นตัว 3
6. ญาติผู้ต้องขังต้องไม่ให้ความร่วมมือ ในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่เรียกรับเงิน 3
7. ควรลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นรุนแรงที่สุด 3
8. จัดกิจกรรมและอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการส่งเสริมจริยธรรม ธรรมะบ่อยๆ 3
9. เจ้าหน้าที่ควรมีจิตสำนึกที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อนำไปสู่ความโปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนและผู้ต้องขัง 3
10. ให้นำบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ในเรือนจำ 2
11. ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตขึ้น 1

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “มาตรการป้องกันการทุจริตประพฤติดมิชอบ : ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ต้องขัง และญาติผู้ต้องขัง ในเรือนจำ / ทักษสถานเป้าหมาย จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย เรือนจำพิเศษธนบุรี เรือนจำกลางสมุทรปราการ เรือนจำกลางขอนแก่น เรือนจำกลางเชียงใหม่ ทักษสถานหญิงเชียงใหม่ และเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ทั้งนี้มีการสุ่มตัวอย่างของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม แบ่งออกเป็น เจ้าหน้าที่ จำนวน 573 คน ผู้ต้องขัง จำนวน 520 คน และญาติผู้ต้องขัง จำนวน 250 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 1,343 คน ซึ่งคณะวิจัยได้สรุปผลการศึกษาจากการศึกษาวิจัยเอกสารและการศึกษาวิจัยภาคสนาม ซึ่งกล่าวมาในบทที่ 4 โดยการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. สภาพปัญหาการทุจริตและประพฤติดมิชอบในเรือนจำ

จากการศึกษาสถานการณ์สภาพปัญหาการทุจริตและประพฤติดมิชอบของข้าราชการเรือนจำ / ทักษสถาน พบว่า มีจำนวนข้าราชการที่ถูกร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติดมิชอบเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนข้าราชการทั้งหมดของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 11,288 คน ซึ่งจากสถิติในปี พ.ศ. 2547 มีเพียงร้อยละ 0.6 ที่ถูกร้องเรียนและเมื่อมีการสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว ส่วนใหญ่พบว่าเรื่องร้องเรียนที่เข้ามาไม่มีมูลความผิดเป็นจำนวนมากกว่า และมีเรื่องร้องเรียนที่มีมูลความผิดจริงและดำเนินการทางวินัยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนสถิติข้าราชการกระทำผิดวินัย แยกตามระดับ (ซี) ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2547 พบว่า ข้าราชการที่มีการกระทำผิดวินัยมากที่สุด คือ ข้าราชการในระดับ (ซี) 5 แสดงให้เห็นว่าข้าราชการที่กระทำผิดวินัยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มข้าราชการระดับกลาง

และในระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2547 มีจำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัย ในความผิดฐานนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำมากที่สุด รวมจำนวน 4 ราย รองลงมาคือ กรณีเรียกรับเงินผู้ต้องขัง และเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 3 ราย ส่วนการขยอกเงินผู้ต้องขัง และกรณีทุจริต มีจำนวนเท่ากัน คือ 2 ราย

2. ทศนะต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ

1.) ข้าราชการราชทัณฑ์ จำนวน 573 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 88.0 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปีร้อยละ 42.6 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 55.7 และส่วนใหญ่สมรสแล้วร้อยละ 79.1 จึงมีการะับผิดชอบคนในครอบครัว ถึงร้อยละ 89.0 ซึ่งมีการะการอยู่เวรประมาณ 6 - 10 ครั้ง ต่อเดือน ถึงร้อยละ 40.7 และ 11 - 15 ครั้งร้อยละ 31.8 นับว่ามีความตราครดราในการทำงานหนัก ทำให้มีปัญหาครอบครัวถึงร้อยละ 37.2 เนื่องจากไม่มีเวลาให้ครอบครัว รวมทั้งมีการะหนี้สินร้อยละ 74.0 โดยส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้สิน ประมาณ 100,000 – 500,000 บาทร้อยละ 39.1 รวมทั้งมีการะรับผิดชอบสมาชิกในครอบครัวถึงร้อยละ 89 สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำส่วนใหญ่มีปัญหาทางการเงิน นอกจากนั้นยังยอมรับว่าการทำหน้าที่ผู้คุมในเรือนจำเป็นงานที่ต้องตราครดราในการทำงาน แต่ได้รับผลตอบแทนน้อยไม่คุ้มค่า

จากการศึกษาถึงทัศนะของเจ้าหน้าที่เรือนจำต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการส่วนใหญ่ 88.70% ทราบว่ามีการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ โดยส่วนใหญ่เห็นว่าก่อนมีการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใส เรือนจำประสบปัญหาการถูกร้องเรียน ถึงร้อยละ 53.4 ซึ่งเชื่อว่ามาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ 5 ด้านจะสามารถแก้ไขการเกิดทุจริตได้ ถึงร้อยละ 72.4 และจากการวัดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ พบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับดี ถึงร้อยละ 49.6 และเห็นว่ามาตรฐานความโปร่งใสฯ ดังกล่าวจะสามารถป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.62 และเป็นการส่งเสริมให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเรือนจำได้ ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.82 นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ยังพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินงานตามมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และพร้อมที่จะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เปิดเผยข้อมูลให้บุคคลภายนอกตรวจสอบได้ ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 แสดงถึงความพร้อมที่จะปฏิบัติตามเพราะทำให้การปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การทำงานมีความเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น โดยยอมรับว่ามาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำสามารถป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในเรือนจำได้มาก และจะทำให้ปัญหาการร้องเรียนลดลง ทำให้ทำงานสะดวก

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบในเรือนจำ

จากการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่ช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบพบว่า การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับข้าราชการเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นลำดับแรก คิดเป็นร้อยละ 28.1 รองลงมา คือกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมร้อยละ 22.9 และการฝึกอบรมสร้างค่านิยม จิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับข้าราชการราชทัณฑ์ เป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 18.4 ส่วนคุณสมบัติของข้าราชการราชทัณฑ์ที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ พบว่าการมีความ

ซื่อสัตย์สุจริต และมีวินัยในตนเอง คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา คือการมีจิตสำนึกและมีคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ 39.1 และร้อยละ 16.0 คือ การมีครอบครัวที่ดี อบอุ่น และมั่นคง

รูปแบบของการพัฒนาบุคลากรด้านจริยธรรม ที่สำคัญเป็นอันดับแรกคือ การที่ผู้นำปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ได้บังคับบัญชาเห็นเป็นตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมาคือการปลูกจิตสำนึกส่งเสริมเจ้าหน้าที่ให้มีคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ 29.3 อันดับที่ 3 ได้แก่การยกย่องให้รางวัลผู้ที่ทำดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งใจทำงานร้อยละ 17.2 อันดับที่ 4 ได้แก่ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างจริยธรรมให้กับข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 10.1 และอันดับที่ 5 ได้แก่ การให้ข้าราชการเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมร้อยละ 9.9

ส่วนความต้องการของเจ้าหน้าที่ในการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อันดับแรก ได้แก่ การเพิ่มค่าตอบแทนให้สูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 45.1 อันดับที่ 2 คือความต้องการด้านที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 17.7 อันดับที่ 3 คือ ด้านความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานร้อยละ 19.3 และอันดับที่ 4 คือ ความต้องการด้านเงินทุนการศึกษาร้อยละ 12.7

การจัดอันดับมาตรการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการต่อจากมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ พบว่ามาตรการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการต่อจากมาตรฐานความโปร่งใสของเรือนจำ ได้แก่ มาตรฐานด้านบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมาคือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ 36.8% และมาตรฐานด้านการรักษาระเบียบวินัย 15%

ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

1. ควรช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการของข้าราชการ ดูแลในเรื่องเกี่ยวกับเงินค่าอาหารทำงานล่วงเวลา เงินเดือน และเงินค่าเลี้ยงดู ให้มากกว่านี้ เพื่อลดภาระค่าครองชีพในปัจจุบัน / ควรให้สวัสดิการและค่าตอบแทนให้พอกับการครองชีพ / ให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ
2. การปลูกฝังด้านจริยธรรม ความซื่อสัตย์ ยุติธรรมในการทำงานที่ถูกต้องในการดำรงชีวิต / อบรมบุคลากรให้มีคุณธรรม จริยธรรม / จัดให้มีการอบรมวินัยเจ้าหน้าที่ในเรือนจำทุกเดือนให้รู้ข้อเสียและโทษในการทุจริต
3. ผู้นำ / ผู้บริหารต้องยึดหลักคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนคนดีเท่านั้น / ผู้บริหารมีความเด็ดขาดสามารถแก้ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ
4. ควรมีนโยบายในการให้บำเหน็จรางวัลกับข้าราชการที่มีความประพฤติ ปฏิบัติชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต / ควรมีการประเมินข้าราชการดีเด่นเป็นประจำทุกเดือน และปิดประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อจะได้เป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานอย่างแข็งขันและตั้งใจ / ส่งเสริมคนดี ซื่อสัตย์ คนทำงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม
5. เมื่อมีข้าราชการผิดวินัยร้ายแรงควรลงโทษอย่างหนักแน่น และเด็ดขาดด้วยความเป็นธรรม / ควรมีการประกาศให้ทราบทั่วกันว่าใครทุจริต เพื่อไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

6. ตรวจสอบ การทำงานของเจ้าหน้าที่เป็นระยะเพื่อป้องกันการทุจริต / วางระบบงานให้เป็นมาตรฐาน พร้อมตรวจสอบได้ / ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบในจุดที่เห็นว่าล่อแหลม / มีคณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง

7. จัดให้มีการโยกย้ายหรือสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานขึ้นไป / สับเปลี่ยนหน้าที่เจ้าหน้าที่ทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปี / สับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะในลักษณะงานที่เอื้ออำนวยต่อการทุจริต ป้องกันการมีอิทธิพล

8. มีคณะกรรมการจากภายนอกองค์กร / สื่อมวลชนเข้าร่วมตรวจสอบ โดยปฏิบัติให้จริงจัง เป็นรูปธรรมหรืออาจให้ญาติผู้ต้องขังเข้าร่วมเป็นกรรมการในการตรวจสอบ

9. กัดสรรบุคลากร / บรรจุแต่งตั้งบุคลากรโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถจริงๆ ในการปฏิบัติงาน มีความโปร่งใส ไม่ใช้อำนาจเส้นสาย หรือเป็นพวกใคร

10. ทางกรมฯ ต้องให้เรือนจำ ปลุกฝังจิตสำนึกของข้าราชการทุกคน ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือทำงานกันเป็นทีมไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกกัน

2.) ญาติผู้ต้องขัง จำนวน 250 คน เป็นชาย 96 คน หญิง 154 คน ส่วนใหญ่มาเยี่ยมผู้ต้องขังทุกสัปดาห์ร้อยละ 50 ความคิดเห็นของญาติผู้ต้องขังต่อการทุจริตและประพฤติดีของเจ้าหน้าที่เรือนจำพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 95.2 ไม่เคยจ่ายเงินหรือให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังมีเพียงร้อยละ 4.8 ที่เคยกระทำการดังกล่าว ในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การฝากซื้ออาหาร เครื่องใช้ทั่วไปที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขัง เช่น การคัดจ่ายนอก
3. ฝากเงินเจ้าหน้าที่ไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในเรือนจำของผู้ต้องขัง

ส่วนเรื่องการเคยพบเห็นหรือได้ยินจากผู้อื่นเรื่องการเกิดทุจริตในเรือนจำ พบว่า ญาติส่วนใหญ่ร้อยละ 91.2 ตอบว่าไม่เคย มีเพียงร้อยละ 8.8 ที่ตอบว่าเคยได้ยินเรื่องการเกิดทุจริตในเรือนจำจากสื่อต่างๆ ในเรื่องดังต่อไปนี้ เช่น ถ้าจ่ายเงินแล้วผู้ต้องขังไม่ต้องย้ายเรือนจำ จ่ายเงินแล้วผู้ต้องขังจะได้รับความสะดวกสบาย ช่วยให้ผู้ต้องขังไม่ต้องย้ายเรือนจำ และเห็นจากสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

ญาติผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 84.4 ไม่ทราบเรื่องที่กรมราชทัณฑ์จัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้าน และร้อยละ 15.6 ทราบเรื่องดังกล่าว จากเรือนจำ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือผู้ต้องขัง และพบว่าญาติส่วนใหญ่ร้อยละ 56 ไม่แน่ใจว่ามาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านจะช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้ร้อยละ 40 มีความเห็นว่ามาตรการดังกล่าวสามารถช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้มีเพียงร้อยละ 4 ที่มีความเห็นว่ามาตรการดังกล่าวไม่สามารถช่วยป้องกันการเกิดทุจริตได้โดยให้เหตุผลดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงทำให้ไม่ทราบเรื่องการจัดทำมาตรฐานดังกล่าว

2. กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง จึงไม่สามารถควบคุมได้ทุกพื้นที่

3. ถ้าผู้ต้องขังมีเงินก็สามารถซื้อความสะดวกสบายได้ทุกอย่าง

ฉะนั้น ในการจัดทำมาตรฐานความโปร่งใสในเรือนจำ 5 ด้านของกรมราชทัณฑ์จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ญาติผู้ต้องขังทราบมากขึ้น เพราะมีจำนวนญาติผู้ต้องขังที่ทราบว่ากรมราชทัณฑ์ได้จัดทำมาตรการดังกล่าวเป็นจำนวนน้อย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ญาติว่ากรมราชทัณฑ์ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงมาตรการในการป้องกันการเกิดทุจริตอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการจัดมาตรการป้องกันการเกิดทุจริตในเรือนจำ

1. เรือนจำได้ดำเนินการอย่างโปร่งใสทุกประการ มีความซื่อสัตย์สุจริตและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 1 - 2 ปีที่ผ่านมา ควรรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงานให้เจ้าหน้าที่และส่วนที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาที่ดีต่อไป

2. ควรติดตามสอดส่องพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคลอย่างเข้มงวด

3. เรือนจำควรเข้มงวดกวัดขัน และจัดกิจกรรมทุกอย่างให้เป็นไปตามกฎระเบียบ และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เช่น การตรวจเข้มในการฝากสิ่งของให้ผู้ต้องขัง และตรวจค้นผู้ต้องขังอย่างเข้มงวด

4. ส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ควรเข้าตรวจสอบเรือนจำบ่อยๆ จะได้เกิดการตื่นตัว

5. ญาติผู้ต้องขังต้องไม่ให้ความร่วมมือ ในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่เรียกรับเงิน

6. ควรลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นรุนแรงที่สุด

7. จัดกิจกรรมและอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการส่งเสริมจริยธรรม ชรรมะ

8. เจ้าหน้าที่ควรมีจิตสำนึกที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อนำไปสู่ความโปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนและผู้ต้องขัง

9. ให้นุคคณภายนอกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ในเรือนจำ

3.) ผู้ต้องขัง จำนวน 520 คน ส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษา คติยาเสพติด ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำมาแล้ว 1 - 5 ปี ส่วนใหญ่เห็นว่าคุณภาพของอาหารและข้าวที่ทางเรือนจำจัดเลี้ยงปัจจุบันดีขึ้นจากในอดีตร้อยละ 75.4 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนมีมาตรฐาน โปร่งใส ผู้ต้องขังเห็นว่าปริมาณอาหารและข้าวเพียงพอร้อยละ 74.6 หลังจากมีมาตรฐานโปร่งใสแล้วดีขึ้นร้อยละ 86.2 สินค้าในร้านสงเคราะห์ราคาได้มาตรฐานเทียบเท่ากับภายนอกร้อยละ 60.2 และได้รับความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าจากร้านสงเคราะห์ร้อยละ 57.3 ในร้านสงเคราะห์มีป้ายแสดงราคาสินค้าชัดเจนร้อยละ 82.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเคยจ่ายเงินหรือสิ่งของให้เจ้าหน้าที่เพื่อช่วยอำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.6 ไม่เคย ที่เคยร้อยละ 10.4 ในเรื่องให้เจ้าหน้าที่ซื้อยารักษาโรคที่เรือนจำสั่งห้ามนำเข้า ฝากชื่อของกินของใช้ที่ภายในเรือนจำไม่มีหรือ

ช่วยคิดต่อญาติให้ ฯลฯ ข้อเสนอแนะให้มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่บ้าง มีการตรวจสอบภายในเรือนจำอยู่เสมอๆ และให้เพิ่มเงินเดือน สวัสดิการให้เจ้าหน้าที่

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเกิดทุจริตในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ร้อยละ 89.6 ไม่เคยจ่ายเงินและให้สิ่งของแก่เจ้าหน้าที่ มีเพียงร้อยละ 10.4 ที่เคย ในเรื่องต่างๆ เช่น ในเรื่องการเจ็บป่วย เช่น ให้เจ้าหน้าที่ช่วยซื้อยารักษาโรคให้ ความสะดวกสบายในเรื่องความเป็นอยู่ในเรือนจำ เช่น การตัดคยอกงาน การทำผัดกฏระเบียบของเรือนจำ การคัดจ่ายนอก การย้ายแผนกเข้ากองงาน ช่วยคิดต่อญาติในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องคดี

ข้อเสนอแนะของผู้ต้องขังในการจัดมาตรการป้องกันการทุจริตในเรือนจำ

1. ควรมีการตรวจสอบการทุจริตของทุกฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดว่าการดำเนินงานของแต่ละคนโปร่งใสแค่ไหน และควรจะทำเป็นประจำ
2. มีเจ้าหน้าที่ส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอก หรือจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบ หรือมีการตรวจสอบภายในระหว่างเรือนจำ
3. มีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่ทุกๆ 1 ปี หรือโยกย้ายเมื่อมีการทุจริต หรือมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่ในหน่วยงานบ้าง
4. เจ้าหน้าที่ควรมีความซื่อตรง มีจิตสำนึกที่ดี และปฏิบัติตามระเบียบที่ทางกรมฯ ตั้งขึ้นไว้อย่างเคร่งครัด ไม่รับสินบน ไม่ใช้เส้น ไม่เรียกร้องประโยชน์จากผู้ต้องขัง และละเว้นจากอบายมุขต่างๆ
5. จัดการกับบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ปราบปรามผู้ต้องขังที่หาผลประโยชน์ในเรือนจำ และเจ้าหน้าที่ก็ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ต้องขังมากเกินไป
6. เพิ่มบทลงโทษผู้ที่ทุจริตให้รุนแรง และหนักขึ้น

ข้อเสนอแนะของคณะวิจัย

1. กรมราชทัณฑ์ควรจัดระบบการปฏิบัติงานทุกด้านให้มีมาตรฐาน มีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน
2. ควรให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการด้านการจัดเลี้ยงอาหารของผู้ต้องขัง ซึ่งจะทำให้ไม่ต้องเป็นภาระของเรือนจำ
3. ผู้บริหารควรสร้างความรู้ความเข้าใจและสื่อสารกับคนในองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนา ให้กับคนในองค์กรทุกระดับเข้าใจพร้อมให้ความร่วมมือ มีความมุ่งมั่นที่จะเดินไปด้วยกันสร้างระบบการทำงานเป็นทีม
4. ควรเน้นการอบรมปลูกฝังสร้างจิตสำนึกเรื่องวินัย จรรยาบรรณ ให้แก่ข้าราชการอย่างจริงจัง
5. ควรให้มีการกำหนดโทษขั้นรุนแรงสำหรับผู้กระทำการทุจริตและยกย่องผู้กระทำความดี

6. ควรมีการสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่
7. ควรจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับเจ้าหน้าที่ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มากขึ้น
8. การบรรจุแต่งตั้งบุคลากรควรพิจารณาจากความรู้ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม
9. เรือนจำควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังทราบในเรื่องเงินปันผลและติดประกาศเงินปันผลให้ทราบไว้ในโรงงาน
10. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ญาติผู้ต้องขังทราบเรื่องมาตรฐานความโปร่งใส และมาตรการป้องกันการทุจริตในเรือนจำ เพื่อให้ญาติจะได้ทราบข้อเท็จจริง และเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
11. ขอให้กรมราชทัณฑ์ดูแลผู้ต้องขังทุกคนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงเท่าเทียมกัน

**การกำหนดห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดำเนินการตามมาตรา 100
แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542**

นำเสนอโดย

พันตำรวจเอก สีนาท ประยูรรัตน์

ต๋อยศ วงศ์สุนทร

สุภีร์ รัตนากินทร์

อุทิศ บัวศรี

คำนำ

การศึกษาทางวิชาการเรื่องการกำหนดห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดำเนินกิจการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 นี้ เป็นการศึกษาวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงานกิจการยุติธรรมร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ และมีความมุ่งหมายให้ใช้ส่วนหนึ่งของเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3 เรื่องกระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้นำผลการศึกษาเรื่องนี้เสนอต่อที่ประชุมการสัมมนาของผู้แทนจากภาคส่วนราชการและภาคประชาชน เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2548 ซึ่งปรากฏว่าผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้ให้ความสนใจและได้ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจึงขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนา รศ. ดร. นิพนธ์ พัวพงศกร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนทำให้การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะได้นำความคิดเห็นที่มีคุณค่านี้ไปพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้เป็นตามความคิดเห็นของท่านทั้งหลายต่อไป

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ 1

บทนำ 1:4:1

1. หลักการและเหตุผล 1:4:1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา 1:4:5
3. ขอบเขตของการศึกษา 1:4:5
4. วิธีดำเนินการศึกษา 1:4:5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 1:4:6

บทที่ 2

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

1:4:7

1. สารสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 1:4:7
2. ความสำคัญของการกำหนดห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 1:4:10

บทที่ 3

การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องห้ามมิให้ดำเนินกิจการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

1:4:24

1. หลักการและแนวคิดในการกำหนดตำแหน่ง 1:4:24
2. การกำหนดตำแหน่งในปัจจุบัน 1:4:29

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1:4:30

1. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 1:4:30
2. รูปแบบและกลไกที่นำมาใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม 1:4:31
3. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ควรห้ามมิให้ดำเนินกิจการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 1:4:33
4. ความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา 1:4:34

บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะ	1:4:43
	1. สรุป	1:4:43
	2. ข้อเสนอแนะ	1:4:47
บรรณานุกรม		1:4:51

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาสำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน และที่เห็นได้ชัดก็คือ การเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่ได้ประกาศและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 หลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งความหมายของคำว่าทุจริตหรือคอร์รัปชันที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด คือ “การใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ไม่ถูกต้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว” (Gray Kanfmann.1988 ; Jayawickrama 1988 ; Bardhan 1997)¹ รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตในตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ โดยเมื่อได้รับการเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งแล้วจะต้องมีมาตรการป้องกันการทุจริตไว้ก่อนและขณะใช้อำนาจ โดยเฉพาะมาตรการให้จัดทำประมวลจริยธรรมและการห้ามผลประโยชน์ขัดกัน มาตรการแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และมาตรการกำหนดให้การกระทำทุกอย่างต้องโปร่งใสตรวจสอบได้ดังนี้²

1.1 การมีประมวลจริยธรรมและการห้ามผลประโยชน์ขัดกัน

เพื่อป้องกันการทุจริตจะต้องวางกฎเกณฑ์ที่แน่ชัดล่วงหน้าว่าสิ่งใดทำไม่ได้หรือไม่ควรทำ หากฝ่าฝืนอาจต้องรับโทษหรือถูกประณาม ทั้งนี้โดยกำหนดกติกาล่วงหน้าใน 2 รูปแบบ คือ

1) การบังคับให้จัดทำประมวลจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการ (มาตรา 77) ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 191)

2) การบังคับให้ต้องกำหนดการห้ามผลประโยชน์ขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ของตำแหน่งหน้าที่ ทั้งในขณะดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง [มาตรา 331(2)]

3) การห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรีรับสัมปทานหรือสัญญาที่มีลักษณะผูกขาดจากรัฐ (มาตรา 110, มาตรา 128, และมาตรา 208) และห้ามรัฐมนตรีถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน บริษัท เกินจำนวนที่กำหนด หากเกินต้องโอนให้บริษัทจัดการทรัพย์สินเพื่อผู้อื่น (blind trust) บริหารแทน (มาตรา 209)

¹ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, การคอร์รัปชันในวงราชการไทย : กรณีศึกษาและยุทธศาสตร์ในการต่อต้าน-คอร์รัปชันในเชิงเศรษฐศาสตร์ (สำนักงานก.พ., 2543) หน้า 30

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ภาพรวมของรัฐธรรมนูญ (สถาบันพระปกเกล้า, 2546) หน้า 17-18

1.2 การให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูงแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ก่อนเข้าสู่ตำแหน่งและหลังพ้นตำแหน่ง

ให้มีการตรวจสอบอย่างจริงจัง (มาตรา 291 – มาตรา 2956) โดยการยื่นบัญชีดังกล่าวต้องยื่นเอกสาร พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง ภริยา และบุตร รวมทั้งใบแสดงรายการเสียภาษีเงินได้ ด้วย และมีการตรวจสอบการยื่นดังกล่าว 3 ครั้ง เมื่อเข้ารับตำแหน่ง เมื่อพ้นตำแหน่ง และเมื่อครบ 1 ปี นับแต่วัน พ้นตำแหน่ง และมีบทลงโทษหากจงใจยื่นเท็จหรือปกปิดทรัพย์สิน เมื่อตรวจสอบว่ามีทรัพย์สินรั่วรัวผิดปกติ โดยพิสูจน์ที่มาไม่ได้ก็ให้ดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ทรัพย์สิน ตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

1.3 การใช้หลักโปร่งใสในการใช้อำนาจ

อำนาจที่ปกปิดย่อมนำไปสู่การใช้อำนาจที่มีขอบได้ง่ายจึงต้องกำหนดมาตรการให้การใช้อำนาจ ทุกกระดืบโปร่งใสและประชาชนตรวจสอบได้ ดังนี้

- 1) การเปิดเผยการดำเนินการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ที่มาของรายได้และรายจ่าย รวมทั้งผู้บริจาค ให้พรรคการเมือง [มาตรา 328(5)(56)(7)]
- 2) การตรวจสอบและประกาศผลตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัคร รับเลือกตั้งทุกคน [มาตรา 3256(56)]
- 3) การประกาศให้ประชาชนทราบถึงทรัพย์สิน หนี้สินของนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรี ภริยา และบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ และการเสียภาษี และให้มีการตรวจสอบ (มาตรา 291 และ มาตรา 293 วรรคสอง)
- 4) การให้บันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิก วุฒิสภา และเปิดเผยให้ประชาชนทราบ (มาตรา 1556 วรรคสาม และมาตรา 191)
- 5) การให้ศาลพิจารณาโดยเปิดเผยและต้องเขียนคำวินิจฉัยทุกคน โดยเฉพาะในศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 2567) และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 311)
- 6) การให้วุฒิสภาพิจารณาเรื่องถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ โดยเปิดเผย [มาตรา 331 (7)]
- 7) การให้สิทธิประชาชนในการทราบข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น (มาตรา 58 – มาตรา 560) รวมทั้ง สิทธิในการขอให้ข้าราชการปฏิบัติตามกฎหมาย (มาตรา 70) และตรวจสอบอำนาจรัฐทุกระดับ (มาตรา 756)
- 8) การให้องค์กรประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจก่อนสั่งการในบางเรื่อง เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม (มาตรา 556 วรรคสอง) เรื่องคุ้มครองผู้บริโภค (มาตรา 57) เรื่องประชาพิจารณา (มาตรา 59)

สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นได้มีบทบัญญัติเรื่องการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วน บุคคลกับ ประโยชน์ส่วนรวมในกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ พระราชบัญญัติ องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 24956 พระราชบัญญัติสภาตำบลและ

องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกระทำการซึ่งเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกับประโยชน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่ ดังนี้

1) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 กำหนดให้ผู้มีสิทธิลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะต้องไม่เป็นผู้ที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการ หรือที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น เพราะมีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาหรือกิจการที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง และห้ามสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดและที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นหรือที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นกระทำ

ผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามหรือกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 9, 11, 3511, 356, 37, 37/1, 44/3) นอกจากนั้นยังกำหนดให้การพิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด การเสนอการแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณจะกระทำมิได้ (มาตรา 55/1)

2) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ไว้ในมาตรา 15, 18 ทวิ, 19, 48 เบญจ, 48 นว, 48 จตุทศ, 48 ปัญจทศ, 48 โสฬส, และ 562 จัตวา

3) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 47 ทวิ, 47 ตริ, 58/1, 58/4, 64, 64/1, 64/2, และมาตรา 87

4) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 กำหนดให้สมาชิกสภาเมืองพัทยาต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ในสัญญาที่เมืองพัทยาเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำแก่เมืองพัทยาหรือที่เมืองพัทยากกระทำ หากฝ่าฝืนมีผลทำให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลง (มาตรา 18, 19) และกำหนดห้ามนายกเมืองพัทยาและรองนายกเมืองพัทยาต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่กระทำกับเมืองพัทยาหรือการพาณิชย์ของเมืองพัทยาหรือบริษัทที่เมืองพัทยามีหุ้น หากฝ่าฝืนต้องพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา

49, 50, 51) แต่ไม่ได้ห้ามเลขานุการของเมืองพัทยา ผู้ช่วยเลขานุการนายกเมืองพัทยา ประธานที่ปรึกษา หรือที่ปรึกษาแต่อย่างใด (มาตรา 52)

สำหรับเรื่องงบประมาณได้กำหนดให้ในการพิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของเมืองพัทยา การเสนอการแปรรูปหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายจะกระทำมิได้ (มาตรา 75)

5) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม จนถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2542 กำหนดให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นใดในส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร หรือบริษัทซึ่งกรุงเทพมหานครถือหุ้น หรือดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น หรือพนักงานท้องถิ่น หากมีกรณีดังกล่าวสมาชิกต้องสิ้นสุดลง (มาตรา 2, 23) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการประธานสภากรุงเทพมหานคร เลขานุการรองประธานสภากรุงเทพมหานคร ประธานที่ปรึกษาซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือประธานสภากรุงเทพมหานครแต่งตั้งต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นใดในส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร หรือบริษัทซึ่งกรุงเทพมหานครถือหุ้น หรือดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายต้องได้รับเงินหรือประโยชน์ใดๆ เป็นพิเศษจากส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานครหรือบริษัท ซึ่งกรุงเทพมหานครถือหุ้นนอกเหนือไปจากที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์หรือบริษัทปฏิบัติกับบุคคลอื่นในธุรกิจการค้าตามปกติ ต้องไม่เป็นผู้สัญญา หรือมีส่วนได้เสียในสัญญากับกรุงเทพมหานคร หรือการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร หรือบริษัทซึ่งกรุงเทพมหานครถือหุ้นเว้นแต่กรณีที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้เป็นผู้สัญญาหรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญาอยู่ก่อนได้รับการเลือกตั้ง หากฝ่าฝืนต้องพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 51, 52, 58) แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้นำมาบังคับใช้กับสมาชิกภาพกรุงเทพมหานคร รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ในการพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของกรุงเทพมหานคร การเสนอการแปรรูปหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครมีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณจะกระทำมิได้

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมวด 9 การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม กำหนดห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด ดำเนินกิจการเป็นผู้สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญา หรือเป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ที่เข้าเป็นผู้สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดีรับสัมปทาน หรือคงไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ อันมีลักษณะผูกขาดตัดตอนและเข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างในธุรกิจหรือเอกชนที่อยู่ภายใต้การกำกับ

ดูแล ควบคุม ตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวให้นำมาใช้กับคู่สมรส และบังคับกับการดำเนินกิจการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม³ หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴ เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดเป็นตำแหน่งที่ต้องห้ามให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁵ ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ประกาศกำหนดตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี เป็นตำแหน่งที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินกิจการดังกล่าว⁶

เนื่องจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายจำเป็นต้องกำหนดตำแหน่งเพิ่มเติม และในครั้งนี้จะได้ศึกษาเฉพาะตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นว่าตำแหน่งใดสมควรจะได้กำหนดเพิ่มเติม ก่อนที่จะได้ศึกษาดำแหน่งต่างๆ ในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและหลักการในการกำหนดตำแหน่งซึ่งต้องห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดำเนินกิจการกับหน่วยงานของรัฐ

2.2 เพื่อเสนอตำแหน่งทางการเมืองที่ควรกำหนดเพิ่มเติม

2.3 เพื่อได้แนวทางในการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เหลือต่อไป

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มีขอบเขตศึกษาเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นยังไม่รวมเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่นๆ

4. วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาทางเอกสารโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และเสนอร่างผลการศึกษาเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อสรุปและนำไปจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 100 และ 101

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 122

⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 100 วรรคสอง

⁶ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ได้แนวคิดและหลักการในการกำหนดตำแหน่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

5.2 สามารถกำหนดตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการกับหน่วยงานของรัฐซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำที่ขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม

5.3 ได้ร่างประกาศกำหนดตำแหน่งที่สมควรกำหนดเพิ่มเติม

5.4 ได้แนวคิดและหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

บทที่ 2

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในประเทศไทยได้ดำเนินการมาเป็นเวลานาน รูปแบบและวิธีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่ผู้มีอำนาจรัฐในแต่ละยุคแต่ละสมัยนำมาใช้มีลักษณะเป็นประการใดเป็นเรื่องที่สามารถศึกษาและทำความเข้าใจได้จากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในประเทศไทยซึ่งมีวิวัฒนาการมาตามลำดับและมีความต่อเนื่อง ล่าสุดผู้มีอำนาจรัฐนัยว่าเป็นความประสงค์ของประชาชนก็ได้้นำเอาเรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน

ส่วนที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าวมีปรากฏอยู่ในหมวด 10 เรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นหมวดที่มีบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ออกจากตำแหน่ง และว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนอกเหนือจากเป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยตรงแล้ว ในรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันนี้ยังได้บัญญัติให้การปฏิบัติบางเรื่องบางกรณีให้เป็นไปตามที่บัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตด้วย นอกจากนี้จะเกี่ยวกับเรื่องที่ว่านั้นแล้ว รัฐธรรมนูญนี้ยังได้บัญญัติให้บทบัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจะต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐต้องรับผิดชอบทั้งในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือหลังดำรงตามเวลาที่กำหนดด้วย

สิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 จึงอาจพิจารณาได้ตามลำดับ ดังนี้

1. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ตามพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีภารกิจหรือหน้าที่ที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 ด้านป้องกันการทุจริต

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 19 (8) และ (10) ดังนี้⁷

1) ด้านระบบ มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอมาตรการ ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผนงาน โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2) ด้านตัวบุคคล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริต การเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

1.2 ด้านปราบปรามการทุจริต

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการได้ส่วนเพื่อถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การได้ส่วนเพื่อดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการได้ส่วนที่พนักงานสอบสวนส่งให้ตามมาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 การได้ส่วนเพื่อดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การสอบสวนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542

1.3 ด้านตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พร้อมคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามที่กฎหมายบัญญัติ การร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติเป็นของแผ่นดิน และดำเนินการได้ส่วนกรณีร้ายแรงผิดปกติ

1.4 การห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม 2 ลักษณะ ดังนี้

1.4.1 การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังต่อไปนี้

⁷

รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ ประจำปี 2546

1) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

2) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

3) รับสัมปทานหรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดคัดตอน ทั้งนี้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

4) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างในธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น

ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยให้ถือว่าการดำเนินการกิจการของคู่สมรสดังกล่าว เป็นการดำเนินการกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความในมาตรา 101 ยังให้นำบทบัญญัติมาตรา 100 มาใช้บังคับกับการดำเนินการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม เว้นแต่การเป็นผู้ถือหุ้นไม่เกินร้อยละห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ในบริษัทมหาชนจำกัดซึ่งมิใช่บริษัทที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 100 (2) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1.4.2 การห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 103 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์ในลักษณะเป็นการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลนอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย หรือถูกข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา การห้ามในลักษณะดังกล่าวกฎหมายให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม

โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 103 ดังกล่าว คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ออกประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเรื่องหลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2543 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

1) ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย หรือกฎ ข้อบังคับ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดตามที่กำหนดไว้ในประกาศนี้

2) เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาได้ดังต่อไปนี้

- รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากญาติ ซึ่งให้โดยเสน่หาตามจำนวนที่เหมาะสมตามฐานะ
- รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ญาติมีราคาหรือมูลค่าในการรับจากแต่ละบุคคล แต่ละโอกาสไม่เกินสามพันบาท
- รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่การให้นั้นเป็นการให้ในลักษณะให้กับบุคคลทั่วไป

2. ความสำคัญของการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้บทบัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จะต้องมิสาระสำคัญประการหนึ่ง คือ การห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐต้องรับผิดชอบทั้งในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือหลังดำรงตำแหน่งตามเวลาที่กำหนด (มาตรา 331)

2.1 ทั่วไป

จากการศึกษาของ สุวรรณ คูลขวดสินพงษ์⁸ เกี่ยวกับลักษณะของความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน จากผลการศึกษาในอดีตได้ชี้ให้เห็นว่าการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตน (private interest) กับผลประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ปัญหาการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวมจะเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

ประการแรก มีผลประโยชน์ส่วนตัว (private or person interest) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ได้ เป็นของตนเองหรือของคนหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อนร่วมวิชาชีพหรือร่วมสถาบันการศึกษา

ประการที่สอง มีหน้าที่และความรับผิดชอบทางการตำแหน่งราชการหรือสาธารณะ (public or official duty and responsibility) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งสาธารณะ หน้าที่และบทบาทที่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาชีพหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานซึ่งต้องมีความเป็นกลางโดยยึดผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

ประการที่สาม มีการเข้ามาแทรกแซงการใช้ดุลพินิจอย่างเป็นกลาง (interfering with objective judgment) คือ สภาพความขัดแย้งดังกล่าว ได้เข้ามาบีบคั้นหรือแทรกแซงการใช้ดุลพินิจที่เป็นกลางของผู้ดำรงตำแหน่ง จนทำให้เกิดการตัดสินใจดังกล่าวเบี่ยงเบนออกจากมาตรฐานทางวิชาชีพ หรือมาตรฐานการปฏิบัติงาน

สำหรับรูปแบบการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวมนั้น Kenneth Kernaghan และ John Langford ได้แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ

1) การรับผลประโยชน์ต่างๆ (accepting benefits) เช่น การรับของขวัญ การรับคำสนับสนุนการเดินทางไปประชุมในต่างประเทศ การรับเงินบริจาคสร้างสำนักงาน การรับของแถมจากผู้รับจ้างหรือผู้ขาย

2) การทำธุรกิจกับตนเอง (self-dealing) หรือเป็นคู่สัญญา (contracts) คือ เป็นสถานการณ์ที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสาธารณะเข้ามีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานที่ตนสังกัด

3) การทำงานหลังจากออกพ้นจากตำแหน่งหน้าที่สาธารณะหรือหลังเกษียณ (post – employment) หมายถึงกรณีที่บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ลาออกจากหน่วยงานของรัฐแล้วไปทำงานในบริษัทเอกชนที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน

4) การทำงานพิเศษ (outside – employment or moonlighting) เป็นกรณีที่ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประกอบกิจการหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการประกอบกิจการของเอกชนที่มีลักษณะเหมือนกับงานที่ตนปฏิบัติอยู่ในหน่วยงานที่ตนสังกัด

5) การรู้ข้อมูลภายใน (inside information) เป็นกรณีที่ผู้ที่มีตำแหน่งทางราชการใช้ประโยชน์จากการที่ตนได้ล่วงรู้ข้อมูลของทางราชการเพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น การรู้ข้อมูลเรื่องรัฐจะออกกฎหมายเวนคืนที่ดินในบริเวณใดแล้วไปซื้อที่ดินที่ใกล้หรืออยู่ติดบริเวณนั้น

6) การใช้สมบัติราชการเพื่อประโยชน์ของธุรกิจส่วนตัว (using your employer's property for private advantage)

7) การนำโครงการสาธารณะลงในเขตเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ทางการเมือง (pork – barreling)

ส่วนกลไกที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคัดแยกกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม คือ การทำให้โอกาสเกิดปัญหามีน้อยที่สุดโดยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น

1) การกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์หรือคุณสมบัติต้องห้าม (qualification and disqualification from office) เช่น การไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับสัมปทานหรือสัญญาต่าง ๆ กับรัฐ

2) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน และธุรกิจของครอบครัวให้สาธารณะทราบ (disclosure of personal interests) เช่น การแจ้งทรัพย์สินหรือจำนวนหุ้นก่อนจะเข้าดำรงตำแหน่ง

3) การกำหนดจรรยาบรรณ (code of conduct) เป็นการสร้างกรอบเพื่อบอกถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำสำหรับข้าราชการให้ถือเป็นหลักจรรยาบรรณในการทำงาน

4) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงานหลังจากพ้นจากตำแหน่งในหน้าที่ราชการ (post-office employment restrictions) เป็นข้อกำหนดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางราชการนำข้อมูลลับของทางราชการที่ตนทราบไปใช้ประโยชน์ส่วนตนภายหลังที่ตัวเองพ้นจากตำแหน่งทางราชการแล้ว

2.2 การห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้มีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จะมีสาระสำคัญอยู่ 2 ลักษณะ คือ ให้เป็นการห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐกระทำการที่ตนต้องรับผิดชอบ และเป็นการห้ามทั้งในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือหลังดำรงตำแหน่งตามเวลาที่กำหนด

สำหรับการห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมนั้น มีกรณีที่น่าจะพิจารณาในเบื้องต้นว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายถึง บุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งใดบ้าง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” เช่น บทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยการแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินในส่วนที่ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ

มาตรา 291 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทุกครั้งที่ได้รับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

(1) นายกรัฐมนตรี

(2) รัฐมนตรี

(3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

- (4) สมาชิกวุฒิสภา
 - (5) ข้าราชการการเมืองอื่น
 - (6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
- ฯลฯ

มาตรา 308 ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ที่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา
- (5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง
- (6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา
- (7) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” อย่างน้อยแล้วจะประกอบด้วยผู้ดำรงเป็น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติไว้ คือ

1) นายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 201)

2) รัฐมนตรี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรีไม่เกินสามสิบห้าคนมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 201)

3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน (มาตรา 98)

4) สมาชิกวุฒิสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวนสองร้อยคน (มาตรา 121)

5) ข้าราชการการเมืองอื่น จะมีผู้ดำรงตำแหน่งใดบ้างอาจจะพิจารณาได้จากบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ คือ

1) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติให้ข้าราชการการเมืองได้แก่บุคคลซึ่งรับราชการการเมืองดังต่อไปนี้ (1) นายกรัฐมนตรี (2) รองนายกรัฐมนตรี (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง (4) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (5) รัฐมนตรีว่าการทบวง (6) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง (7) รัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง (8) ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (9) ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี (10) ที่ปรึกษารัฐมนตรีและที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (11) เลขานุการนายกรัฐมนตรี (12) รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง (13) โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (14) รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (15) เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (16) ประจำสำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี (17) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง (18) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง (19) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง (20) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง

2) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535

ตามมาตรา 61 ตำแหน่งข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองมี ดังนี้ 1) ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา 2) ที่ปรึกษารองประธานรัฐสภา 3) ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา 4) ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร 5) ที่ปรึกษารองประธานวุฒิสภา 6) ที่ปรึกษารองประธานสภาผู้แทนราษฎร 7) เลขานุการประธานรัฐสภา 8) เลขานุการรองประธานรัฐสภา 9) เลขานุการประธานวุฒิสภา 10) เลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร 11) เลขานุการรองประธานวุฒิสภา 12) เลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร 13) เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้จัดระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่นให้ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 70) และให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (มาตรา 71) คือ

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 บัญญัติให้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (มาตรา 7) ในส่วนของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดประกอบด้วยสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามกฎหมาย

ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 9) และให้เลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นประธานองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองประธานองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 คน (มาตรา 17) และให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 35) กับให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดและที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (มาตรา 35/3) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามกฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด (มาตรา 39)

2) เทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 บัญญัติให้องค์การเทศบาลประกอบด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี (มาตรา 14) สำหรับสภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด คือ สภาเทศบาลตำบลประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสิบสองคน สภาเทศบาลเมืองประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสิบแปดคน และสภาเทศบาลนครประกอบด้วยสมาชิกจำนวนยี่สิบคน (มาตรา 15) กับมีประธานสภาคนหนึ่ง รองประธานสภาคนหนึ่ง ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากสมาชิกสภาเทศบาลตามมติของสภาเทศบาล ส่วนนายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (มาตรา 48 ทวิ) อาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี และอาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีคนหนึ่ง เลขานุการนายกเทศมนตรีตามจำนวนตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 48 อัญญ) ให้เทศบาลมีพนักงานเทศบาลและจัดแบ่งส่วนราชการบริหารออกเป็นส่วนต่าง ๆ โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในงานประจำทั่วไปของเทศบาล

3) กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้การบริหารกรุงเทพมหานครประกอบด้วยสภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (มาตรา 9) สำหรับสภากรุงเทพมหานครประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง (มาตรา 10) สภากรุงเทพมหานครเลือกสมาชิกเป็นประธานสภากรุงเทพมหานครคนหนึ่งและรองประธานสภากรุงเทพมหานครไม่เกินสองคน (มาตรา 25) กับให้มีเลขานุการประธานสภากรุงเทพมหานครหนึ่งคน และเลขานุการรองประธานสภากรุงเทพมหานครไม่เกินจำนวนรองประธานสภากรุงเทพมหานคร

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้ง (มาตรา 44) ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการประธานสภากรุงเทพมหานคร เลขานุการรองประธานสภา

กรุงเทพมหานคร ประชานที่ปรึกษา และที่ปรึกษาเป็นข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง (มาตรา 58)

ในเขตหนึ่ง ๆ ให้มีสภาเขตประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้ง (มาตรา 71) และให้เลือกสมาชิกเป็นประธานสภาเขตคนหนึ่ง และรองประธานสภาเขตคนหนึ่ง (มาตรา 74)

4) เมืองพัทยา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 บัญญัติให้การบริหารเมืองพัทยาประกอบด้วยสภาเมืองพัทยาและนายกเมืองพัทยา (มาตรา 8) สำหรับสภาเมืองพัทยา ประกอบด้วยสมาชิก (มาตรา 9) สภาเมืองพัทยาลือเลือกสมาชิกเป็นประธานสภาเมืองพัทยาและรองประธานสภาเมืองพัทยา (มาตรา 22) ประธานสภาเมืองพัทยาอาจแต่งตั้งเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการประธานสภาเมืองพัทยาเพื่อช่วยเหลือกิจการที่ได้รับมอบหมาย (มาตรา 27) กับให้ปลัดเมืองพัทยาทำหน้าที่เลขานุการสภาเมืองพัทยา (มาตรา 28)

นายกเมืองพัทยามาจากการเลือกตั้งของราษฎร (มาตรา 41) นายกเมืองพัทยาอาจแต่งตั้งรองนายกเมืองพัทยา (มาตรา 46) เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการเมืองพัทยา ประชานที่ปรึกษา ที่ปรึกษาหรือคณะที่ปรึกษา (มาตรา 48) นายกเมืองพัทยาเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเมืองพัทยาและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเมืองพัทยาและลูกจ้างเมืองพัทยา (มาตรา 54)

5) องค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติ คือ

องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 44) สำหรับสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหมู่บ้านละสองคนซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎร (มาตรา 45) ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประธานสภาและรองประธานสภาคนหนึ่ง ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งตามมติของสภาสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 48) และเป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หนึ่งคน (มาตรา 57) ส่วนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (มาตรา 58) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ (มาตรา 58/3) ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมาย (มาตรา 60)

นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังมีบทบัญญัติที่เป็นการห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมในลักษณะต่าง ๆ ไปด้วย เช่น

1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ

หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว (มาตรา 110 และมาตรา 128)

2) รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใดตามที่บัญญัติในมาตรา 110 มิได้ เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็ได้ด้วย (มาตรา 208)

3) รัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือคงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป ทั้งนี้ ตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่รัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้รัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และให้รัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ห้ามมิให้รัฐมนตรีผู้นั้นกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าว (มาตรา 209)

2.3 การห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมตามกฎหมายอื่น

ปัจจุบันมีกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม และซึ่งกฎหมายเหล่านี้ได้กำหนดให้มีกลไกหรือมีบทกำหนดโทษในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 กฎหมายที่มีบทบัญญัติให้ผู้กระทำการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมต้องพ้นจากตำแหน่ง เช่น

1) กฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น

1) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ คือ

- ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งต้องไม่เป็นผู้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น หรือที่ปรึกษา หรือเลขานุการของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะเหตุที่มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาหรือกิจการที่กระทำกับสภาตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันสมัครเลือกตั้ง (มาตรา 47 ทวิ)

- สมาชิกภาพของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสิ้นสุดลงเมื่อ เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น หรือที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจะกระทำ หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 ทวิ (มาตรา 47 ครี)

- ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งต้องไม่เป็นผู้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น หรือเลขานุการหรือที่ปรึกษาของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะเหตุที่มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาหรือกิจการที่กระทำกับสภาตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันสมัครเลือกตั้ง (มาตรา 58/1)

- รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 58/1 (มาตรา 58/4)

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพ้นจากตำแหน่งเมื่อกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 64/2 (มาตรา 64)

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รององค์การบริหารส่วนตำบลและเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องไม่ เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น หรือที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจะกระทำ (มาตรา 64/2)

2) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง(ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้
คือ

- สมาชิกสภาเทศบาลต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่เทศบาลนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้แก่เทศบาลนั้น หรือที่เทศบาลนั้นจะกระทำ (มาตรา 18 ทวิ)

- สมาชิกสภาของสมาชิกเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 18 ทวิ (มาตรา 19)

- บุคคลผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีต้องไม่เป็นผู้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น หรือที่ปรึกษาหรือเลขานุการของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะเหตุที่มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันสมัครเลือกตั้ง (มาตรา 48 เบญจ)

- รองนายกเทศมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 48 เบญจ (มาตรา 48 นา)

- นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรีต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่เทศบาลนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้แก่เทศบาลนั้น หรือที่เทศบาลนั้นจะกระทำ (มาตรา 48 จตุทศ)

- นายกเทศมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 48 เบญจ กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 48 จตุทศ (มาตรา 48 ปัญจทศ)

- รองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี
พ้นจากตำแหน่งเมื่อกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 48 จตุทศ (มาตรา 48 โสฬส)

2) รัฐวิสาหกิจ เช่น

1) พระราชบัญญัติการไฟฟ้านครหลวง พ.ศ. 2501 บัญญัติไว้ คือ

มาตรา 22 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ต้องห้ามมิให้เป็นประธานกรรมการหรือ
กรรมการ

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการไฟฟ้านครหลวง หรือในกิจการที่กระทำให้แก่การไฟฟ้า
นครหลวงหรือในกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับกิจการของการไฟฟ้านครหลวง ทั้งนี้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือ
โดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดชอบในกิจการเช่นว่านั้นหรือเป็นประธาน
กรรมการ กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินกิจการ โดยการมอบหมายของการไฟฟ้านครหลวงในกิจการตาม
มาตรา 13 (10) หรือ

(2) เป็นพนักงานนอกจากผู้ว่าการ

มาตรา 28 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องห้ามมิให้แต่งตั้งเป็น ผู้ว่าการ หรือถ้า
เป็นผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่แล้วก็ให้พ้นจากตำแหน่งไป

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการไฟฟ้านครหลวง หรือในกิจการที่กระทำให้แก่การไฟฟ้า
นครหลวง หรือในกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับกิจการของการไฟฟ้านครหลวง ทั้งนี้
ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดชอบในกิจการเช่นว่านั้น
หรือเป็น ประธานกรรมการ กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินกิจการ โดยการมอบหมายของการไฟฟ้านครหลวง
ในกิจการตามมาตรา 13 (10)

ฯลฯ

2) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2503 บัญญัติไว้ คือ

มาตรา 22 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องห้ามมิให้เป็นประธานกรรมการหรือ
กรรมการ

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคหรือในกิจการที่กระทำให้แก่การ
ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นผู้เพียงผู้ถือหุ้นเพื่อประโยชน์ในการลงทุน
โดยสุจริตในบริษัทที่กระทำการอันมีส่วนได้เสียเช่นว่านั้น หรือ

(2) เป็นพนักงานนอกจากผู้ว่าการ

มาตรา 28 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องห้ามมิให้แต่งตั้งเป็น ผู้ว่าการ หรือถ้าเป็น
ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่แล้วก็ให้พ้นจากตำแหน่งไป

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือในกิจการที่กระทำให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นเพียงผู้ถือหุ้นเพื่อประโยชน์ในการลงทุนโดยสุจริตในบริษัทที่กระทำการอันมีส่วนได้เสียเช่นนั้น

ฯลฯ

3) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 บัญญัติไว้ คือ

มาตรา 22 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องห้ามมิให้เป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการประปานครหลวงหรือในกิจการที่กระทำให้แก่การประปานครหลวง ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นผู้ถือหุ้นเพื่อประโยชน์ในการลงทุนโดยสุจริตในบริษัทที่กระทำการอันมีส่วนได้เสียเช่นนั้น หรือ

(2) เป็นพนักงานนอกจากผู้ว่าการ

มาตรา 28 ผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องห้ามมิให้แต่งตั้งเป็นผู้ว่าการ หรือถ้าเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่แล้วก็ให้พ้นจากตำแหน่งไป

(1) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญากับการประปานครหลวง หรือในกิจการที่กระทำให้แก่การประปานครหลวง ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม เว้นแต่เป็นเพียงผู้ถือหุ้นเพื่อประโยชน์ในการลงทุนโดยสุจริตในบริษัทที่กระทำการอันมีส่วนได้เสียเช่นนั้น

ฯลฯ

4) พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 บัญญัติไว้ คือ

มาตรา 8 ตรี ผู้บริหารนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้สำหรับรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ แล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ด้วย

ฯลฯ

(8) ไม่เป็นผู้บริหารหรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจอื่น หรือกิจการอื่นที่แสวงหากำไร

ฯลฯ

(12) ไม่เป็นหรือภายในระยะเวลาสามปีก่อนได้รับแต่งตั้ง ไม่เคยเป็นกรรมการหรือผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจในการจัดการหรือมีส่วนได้เสียในนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้รับสัมปทาน ผู้ร่วมทุน หรือมีประโยชน์ส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับกิจการของรัฐวิสาหกิจนั้น เว้นแต่การเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการในนิติบุคคลดังกล่าวโดยการมอบหมายของรัฐวิสาหกิจนั้น

3) กฎหมายอื่น เช่น

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 บัญญัติให้

- กรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสท.) ต้องไม่ดำรงตำแหน่งใดหรือเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจหรือดำเนินการในด้านสื่อสารมวลชนหรือโทรคมนาคม และไม่ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพอิสระอื่นใดที่มีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งกรรมการ (มาตรา 11)

- กรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติต้องไม่ดำรงตำแหน่งใดหรือเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจหรือดำเนินการในด้านสื่อสารมวลชนหรือโทรคมนาคม และไม่ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพอิสระอื่นใดที่มีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งกรรมการ (มาตรา 11 และมาตรา 50)

2.3.2 กฎหมายที่มีบทบัญญัติให้ผู้กระทำการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมต้องเป็นความผิดวินัย เช่น

1) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535

มาตรา 96 ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่เป็นกรรมการผู้จัดการหรือผู้จัดการหรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

2). คำสั่งหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 38/2519 เรื่องการปฏิบัติตนของข้าราชการฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร สั่ง ณ วันที่ 21 ตุลาคม 2519

5. ห้ามเป็นกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่อื่นในบริษัท ห้างร้านของเอกชน ซึ่งทำให้นักลตทั่วไปเข้าใจได้ว่าเป็นการยอมให้บริษัทห้างร้านของเอกชนเหล่านั้นอาศัยชื่อของตนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

ในกรณีดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่แล้วในวันที่มีคำสั่งนี้ ให้ถอนตัวออกจากตำแหน่งดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มืคำสั่งนี้

2.3.3 กฎหมายที่มีบทบัญญัติให้ผู้กระทำการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมต้องเป็นความผิดอาญา เช่น

1) ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 152 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใดเข้ามามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นเนื่องด้วยกิจการนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1706/2535 นายกเทศมนตรีมีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการของเทศบาลและ
เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในหุ้นส่วนจำกัด ได้เข้าทำสัญญาซื้อขายกับห้างฯ ดังกล่าว ซึ่งปฏิบัติถูกต้อง
ตามระเบียบของทางราชการ และราคาที่ซื้อต่ำกว่าราคาที่ตั้งงบประมาณไว้ แสดงว่านายกเทศมนตรีทำไปตาม
หน้าที่ ไม่ได้หวังผลประโยชน์อื่นใด ถือไม่ได้ว่าเข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้รับ เนื่องจาก
การทำสัญญานั้น

2) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502

มาตรา 9 ผู้ใดเป็นพนักงานมีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใดเข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์
สำหรับตนเองหรือผู้อื่นเนื่องด้วยกิจการนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพัน
บาทถึงสองหมื่นบาท

3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

มาตรา 122 เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 100 มาตรา 101 หรือมาตรา 103 ต้องระวางโทษ
จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีความผิดตามมาตรา 100 วรรคสาม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้รู้เห็น
ยินยอมด้วยในกรณีที่ผู้สมรสของตนดำเนินกิจการตามมาตรา 100 วรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด

**4) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และ
กิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 บัญญัติให้**

- ให้กรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามดำเนินการ
ที่เป็นการจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การป้องกันและปราบปรามการทุจริต (มาตรา 19)

- ให้กรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งคณะกรรมการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามดำเนินการที่เป็นการจัดกันระหว่าง
ประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริต (มาตรา 19 ประกอบมาตรา 50)

โดยสรุป ตามที่กล่าวมาตามลำดับจะเห็นได้ว่าการห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์
ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ตามที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ ผู้ที่ต้องห้าม
กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดจะเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่กำกับดูแล ควบคุมองค์กรที่ตนสังกัด และได้กำหนด
รูปแบบของการห้ามเข้าเป็นคู่สัญญาหรือการมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานที่ตนสังกัด และส่วนใหญ่
จะเป็นการห้ามในขณะที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในองค์กรนั้น ๆ มิได้เป็นการห้ามภายหลังจากการพ้นตำแหน่งใน
องค์กรนั้นแล้ว ในขณะที่เดียวกันจะเป็นการกำหนดแก้ไขปัญหการกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่าง

ประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ในลักษณะเป็นการกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์หรือคุณสมบัติต้องห้าม (qualification and disqualification from office) ของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือการป้องกันการทุจริตประการหนึ่งที่กฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้นำมาใช้ในการจัดการกับปัญหาการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม คือ การทำให้โอกาสเกิดปัญหาในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวได้น้อยที่สุด สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนจะมีผลทำให้ผู้นั้นขาดคุณสมบัติและพ้นจากตำแหน่งได้ ทั้งอาจมีผลให้การกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญาหรือทางวินัยด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาเป็นแต่ละกรณีไป

บทที่ 3

การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องห้ามมิให้ดำเนินการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

1. หลักการและแนวคิดในการกำหนดตำแหน่ง

ในส่วนของการห้ามกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวมตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะกรณีของการกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องห้ามกระทำการตามมาตรานี้ จะมีสาระสำคัญที่สมควรได้พิจารณา คือ

1.1 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามคำว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่า 1) นายกรัฐมนตรี 2) รัฐมนตรี 3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4) สมาชิกวุฒิสภา 5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก 1) และ 2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง 6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา 7) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 8) ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลนคร 9) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะที่เหมือนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 291 ดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้ว แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในส่วนที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น เพราะตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้มากำหนดและแยกเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลนคร กับผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด ซึ่งเฉพาะในส่วนของผู้บริหารท้องถิ่นและ

สมาชิกสภาท้องถิ่นที่มีรายได้น้อยกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดแล้ว จะทำให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่มีสภาพเป็น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ตามกฎหมายนี้ แต่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับกับรายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่น จึงทำให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาของท้องถิ่น ไม่มีว่าจะมีรายได้มากน้อยเพียงใดก็มีสภาพเป็นเป็น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ซึ่งในส่วนนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

1.2 ข้อกำหนดในการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ตามบทบัญญัติเรื่องการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการหรือแนวทางสำหรับประกอบการพิจารณาการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามดำเนินกิจการต่าง ๆ ไว้ คือ

1.2.1 คุณสมบัติตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องห้ามดำเนินการในแต่ละกิจการ

ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 100 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐห้ามดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ได้ คือ

- 1) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี
- 2) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี
- 3) รับสัมปทานหรือคงถือน้ำมันซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว
- 4) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างในธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น

ตามบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดคุณลักษณะตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่จะอยู่ในขอบเขตที่จะต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 ไว้ คือ

1) ตามมาตรา 100 (1) กรณีการเป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐ และมาตรา 100 (2) กรณีการเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐนั้น ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดีในหน่วยงานของรัฐนั้น ๆ

การให้คำนึงถึงการมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบหรือดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานที่ตนสังกัดตามความในมาตรา 100 (1) (2) ดังกล่าว เป็นกรณีที่ต้องพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะกฎหมายที่ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐต่าง ๆ ด้วยว่ากฎหมายเหล่านี้ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีอำนาจในลักษณะดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร เช่น

- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่กำกับโดยทั่วไปซึ่งการบริหารราชการแผ่นดินกับการบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม และให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีกำกับการบริหารราชการของกระทรวงหรือทบวงหนึ่งหรือหลายกระทรวง ทบวง (มาตรา 11) หรือได้บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวงและจะให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการก็ได้ (มาตรา 20)

- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 บัญญัติให้นายกเมืองพัทยาเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเมืองพัทยาและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเมืองพัทยาและลูกจ้างเมืองพัทยา (มาตรา 54)

2) กรณีการรับสัมปทาน การคงไว้ซึ่งสัมปทาน การเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนจากหรือกับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นตามความในมาตรา 100 (3) นั้น ไม่มีการกำหนดในลักษณะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้แต่อย่างใด ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วหากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตำแหน่งใดต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 แล้วย่อมมีผลทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในตำแหน่งนั้น ๆ ต้องห้ามรับสัมปทาน การคงไว้ซึ่งสัมปทาน การเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนจากหรือกับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นตามความในมาตรา 100 (3) นี้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงเรื่องการมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 100 (1) และ (2) และขณะเดียวกัน การห้ามตามกรณีนี้มีลักษณะเป็นการห้าม

กระทำการทั่วราชอาณาจักรไม่จำกัดว่าเป็นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น ตามพระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พ.ศ. 2540 บัญญัติให้หัวหน้าคณะผู้บริหารท้องถิ่นทุกรายการส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดเก็บรังนกอยู่ในเขตราชการ ส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นกรรมการในคณะกรรมการพิจารณาจัดเก็บอากรรังนกอีแอ่น (มาตรา 6) และมีอำนาจและหน้าที่ให้และเพิกถอนสัมปทานการเก็บรังนก กำกับดูแลการเก็บรังนกของผู้รับสัมปทานให้เป็นไปตามสัมปทาน และตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 7) ดังนั้น หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้บริหารท้องถิ่นดังกล่าวต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 แล้ว ย่อมมีผลทำให้หัวหน้าคณะผู้บริหารท้องถิ่นนั้นต้องห้ามรับสัมปทานเก็บรังนกอีแอ่นทั่วราชอาณาจักรไทย ไม่จำกัดเฉพาะเขตราชการส่วนท้องถิ่นที่ตนมีอำนาจกำกับดูแลการให้สัมปทานรังนกอีแอ่นเท่านั้น

3) กรณีการเข้าไปเป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงาน หรือลูกจ้างในธุรกิจเอกชนตามมาตรา 100(4) เป็นกรณีที่กฎหมายได้บัญญัติสำหรับใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ของหน่วยงานของรัฐที่ตนสังกัด หรือปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจในการกำกับดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบธุรกิจเอกชน เช่น

- พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติไว้ในกรณีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเห็นว่าบริษัทใดมีฐานะหรือการดำเนินงานอยู่ใน ลักษณะอาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ประชาชน รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งควบคุมบริษัทหรือเพิกถอนใบอนุญาต หรือกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฐานะหรือการดำเนินงานของบริษัทนั้น ให้บริษัทต้องปฏิบัติตามก็ได้ (มาตรา 57)

- พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งบริษัทจำกัดเพื่อประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย (มาตรา 6) รวมทั้งการตั้งเป็น สาขาของบริษัทประกันวินาศภัยต่างประเทศ (มาตรา 7) และการเพิกถอนใบอนุญาตการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เป็นต้น

1.2.2 การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งต้องห้ามกระทำการที่กำหนดในขณะที่เป็นและขณะที่พ้นจากการเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กรณีนี้เป็นไปตามความประสงค์หรือเจตนาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ให้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการห้าม กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องรับผิดชอบทั้งในระหว่างดำรงตำแหน่งและหลังดำรงตำแหน่งตามเวลาที่กำหนดดังกล่าวแล้วในตอนต้น ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 จึงได้ บัญญัติไว้ว่าให้นำบทบัญญัติมาตรา 100 มาใช้บังคับกับการดำเนินการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ ของรัฐยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม เว้นแต่การเป็นผู้ถือหุ้นไม่เกินร้อยละห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้

ในบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีใช้บริษัทที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 100 (2) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

การห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 จึงมีความแตกต่างจากกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติในเรื่องการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมที่ได้บัญญัติให้การกระทำเป็นความผิดเฉพาะในขณะที่ดำรงตำแหน่งเท่านั้น

1.2.3 การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งต้องห้ามกระทำการที่กำหนดมีผลบังคับใช้กับคู่สมรสด้วย

ในกรณีนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้ว่าให้นับบทบัญญัติที่ห้ามผู้ดำรงตำแหน่งดำเนินกิจการตามที่กฎหมายกำหนดมาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดด้วย ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะแตกต่างกับกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติตามกฎหมายนั้น ๆ มีผลบังคับเฉพาะตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นเช่นกัน

1.2.4 การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งต้องห้ามกระทำการที่กำหนดเป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญา

ดังกล่าวในตอนต้นแล้วว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการฝ่าฝืนตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่หากเป็นกรณีที่เป็นการกระทำความผิดของคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเองพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยในการที่คู่สมรสของตนดำเนินกิจการดังกล่าวก็ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นไม่มีความผิด (มาตรา 122)

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนตามมาตรา 100 เป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญานั้นเป็นหลักการอันเดียวกันที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 152 ที่ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใดเข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น เนื่องด้วยกิจการนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท และพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 มาตรา 9 ได้บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกัน แต่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1706/2535 ได้วินิจฉัยว่าหากเป็นคู่สัญญาโดยทำไปตามหน้าที่ ไม่ได้หวังผลประโยชน์อื่นใด ไม่ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 152

2. การกำหนดตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องห้ามดำเนินการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ในการพิจารณากำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 นั้น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้พิจารณาประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่องกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แล้ว ให้กำหนดตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และให้ประกาศนี้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 118 ตอนที่ 13 ก วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2544) เป็นต้นไป

ตามประกาศของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดังกล่าว จึงมีผลบังคับเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้น ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีตำแหน่งเป็นอย่างอื่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังมิได้ประกาศกำหนดเป็นตำแหน่งที่ต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

สรุป การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องห้ามดำเนินการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แม้ว่าการห้ามดำเนินการจะมีลักษณะเป็นการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนได้เสียในกิจการตามลักษณะต่าง ๆ ที่กฎหมายนี้กำหนดซึ่งมีลักษณะเหมือนกับบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมดังกล่าวในตอนต้นแล้ว แต่บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 จะมีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการตามที่กฎหมายกำหนดภายหลังที่ตนเองพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การห้ามมีผลบังคับถึงคู่สมรส และการห้ามมีผลทำให้ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญาด้วย ซึ่งในปัจจุบัน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ประกาศกำหนดตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้นที่เป็นตำแหน่งต้องห้ามดำเนินการตามมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีตำแหน่งอย่างอื่นยังไม่มีประกาศกำหนด

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมนั้น เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้กระทำการฝ่าฝืนเป็นความผิดและเป็นเหตุให้พ้นจากตำแหน่งก็ดี เป็นความผิดทางวินัยก็ดี หรือเป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญาก็ดี รวมทั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะได้รับความปรากฏ ดังนี้

1. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตามที่กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” เช่น บทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยการแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินในส่วนที่ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้บัญญัติไว้ คือ

มาตรา 291 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา
- (5) ข้าราชการการเมืองอื่น
- (6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

มาตรา 308 ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นถูกกล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ฯลฯ

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” อย่างน้อยแล้วจะประกอบด้วยผู้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ในส่วนของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการการเมืองอื่นอาจไม่มีปัญหามากนักเพราะตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดตำแหน่งเหล่านี้ไว้ชัดเจนแล้วว่าเป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดอย่างไร แต่ในกรณีของ “ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นกรณีที่จะต้องพิจารณาว่าตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ละฉบับว่ามีตำแหน่งใดและระดับใดเป็นตำแหน่งของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ

2. รูปแบบและกลไกที่นำมาใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวม

การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมโดยเฉพาะการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการในลักษณะต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยทั่วไปแล้วจะเป็นการห้ามตามที่ได้บัญญัติในกฎหมายของรัฐบาลหรือซึ่งมีผลบังคับใช้เฉพาะกับพนักงานรัฐบาลหรือ การห้ามตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีผลบังคับใช้เฉพาะกับผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การห้ามตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีผลบังคับใช้เฉพาะผู้ที่ป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนซึ่งมีผลบังคับใช้กับข้าราชการพลเรือน และข้าราชการอื่นที่มีกฎหมายกำหนดให้นำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม และกฎหมายอื่น ๆ ที่มีผลบังคับใช้เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายนั้น ๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวจะมีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการห้ามผู้ดำรงตำแหน่งตามที่กฎหมายกำหนดทำธุรกิจ เป็นคู่สัญญา หรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานที่ตนสังกัดซึ่งในฐานะที่ตนเป็นผู้บริหารและมีอำนาจการบังคับบัญชา การกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบหน่วยงานนั้น หากผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนตามที่กฎหมายเกี่ยวข้องบัญญัติ ในเบื้องต้นหากเป็นการกระทำการฝ่าฝืนตามกฎหมายรัฐบาลหรือ กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันจะมีผลทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งต้องขาดคุณสมบัติและพ้นจากการดำรงตำแหน่งนั้น ๆ แต่หากเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการจะได้รับโทษทางวินัยสถานใดสถานหนึ่งตามขนาดความร้ายแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้น และหากบุคคลดังกล่าวเหล่านี้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและได้กระทำการตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิดก็ต้องรับโทษทางอาญาด้วย

ในส่วน of รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะบทบัญญัติในลักษณะที่เป็นการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติ นั้น รูปแบบของการห้าม เช่น การห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภารับสัมปทาน

จากรับเข้ามีส่วนได้เสียหรือเป็นคู่สัญญากับรัฐ การห้ามรัฐมนตรีเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนบริษัท การคงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป การเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวเป็นต้น สำหรับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนจะทำให้ขาดคุณสมบัติและพ้นจากตำแหน่ง

ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวถึงนั้น บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติจะมีผลใช้บังคับเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งตามกฎหมายแต่ละฉบับบัญญัติและจะมีผลบังคับให้เป็นการห้ามเฉพาะกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย ส่วนสภาพบังคับตามกฎหมายส่วนใหญ่แล้วจะมีผลเพียงทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นพ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่ผู้กระทำการฝ่าฝืนนั้นเป็นบุคคลที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและได้กระทำการตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้เป็นความผิด บุคคลผู้กระทำการนั้นย่อมได้รับโทษทางอาญาด้วย และในส่วนของบุคคลที่เป็นข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการต่าง ๆ รวมทั้งพนักงานท้องถิ่น เช่น พนักงานเทศบาลที่กฎหมายว่าด้วยเทศบาลได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้โดยอนุโลมก็ต้องรับโทษทางวินัยด้วย แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นเรื่องหรือมีผลบังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป ในส่วนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมือง จะมีก็แต่เฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติ รวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในกรณีที่ได้ดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่กฎหมายห้ามกระทำ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีตำแหน่งอย่างอื่นไม่มีกฎหมายบัญญัติในลักษณะเป็นการห้ามดำเนินกิจการในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 นอกจากจะมีการบัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งตามกฎหมายกำหนดต้องห้ามดำเนินกิจการในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะยังผลให้ผู้กระทำการฝ่าฝืนต้องขาดคุณสมบัติและพ้นจากตำแหน่งแล้ว กฎหมายนี้ยังได้บัญญัติผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินกิจการที่เป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนอกจากจะมีผลทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งตามที่กฎหมายนี้กำหนดต้องรับผิดชอบทั้งในขณะและหลังการดำรงตำแหน่งตามเวลาที่กฎหมายแล้ว ยังต้องรับผิดชอบหรือรับโทษทางอาญาและกฎหมายให้มีผลบังคับถึงคู่สมรสด้วย

สำหรับการห้ามการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการกิจการตามความในมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งได้บัญญัติ